

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár, Budapest

2

1991
31. évf.

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS
Medical Librarian

1991. 31.évf. 2.sz.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS
INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
Budapest

Szerkesztő:

dr.BENDA Mária

dr.KOLTAY Tibor

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs Intézet és

Könyvtár, Hálózati és módszertani osztály

Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.

1444 Budapest Pf. 278.

Tel.:138-4133; -4333; -4533

Számunk munkatársai:

Dr. JANTSITS Gabriella, a SOTE II. Szemészeti Klinika könyvtárosa, Budapest; KÁLY-KULLAI Károly, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa, a Sziget Klub vezetője, Budapest; dr. KOLTAY Tibor, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főmunkatársa, Budapest; KOVÁCS Katalin, a Sabre-Hungary Alapítvány munkatársa, Budapest; dr. KUSNYERIKNÉ TÓTH Edit, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főosztályvezetője, Budapest; Rüdiger SCHNEEMANN, a Berlini Műszaki Egyetem Könyvtára és Kórházépítési Intézete munkatársa, Berlin.

HU ISSN 0300-6010

Felelős kiadó:

dr. Fedinecz Sándor

Készült:

az Országos Orvostudományi

Információs Intézet és Könyvtár Sokszorosító osztályán

Felelős vezető:

Selmeci Nándor

TARTALOM

SCHNEEMANN, Rüdiger: A kórházügy szakirodalmi adatbázisa - a HECLINET	91
KÁLY-KULLAI Károly: Az emberi kapcsolatok lehetőségei és határai a közművelődési könyvtárakban	97

Könyvtörténet

JANTSITS Gabriella: Zsámboky János a könyvgyűjtő	108
--	-----

Vélemények

KUSNYERIKNÉ TÓTH Edit: Az irodalomkutatás új lehetőségei az orvostudományban	117
--	-----

Munkabeszámolók

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár beszámolója az 1990-ben végzett munkáról	120
---	-----

Referátumok - szemlék

BRANDON, A.N, HILL, D.R.: Selected list of books and journals for the small medical library (Válogatott könyv- és folyóiratlista a kis orvosi könyvtárak számára). Ref.: KOLTAY Tibor	150
DORAN, B.M: New American medical libraries: report of a study tour. (Új orvosi könyvtárak az Egyesült Államokban). Ref.: KOLTAY Tibor	151
HOLST, Ruth: Hospital libraries in perspective (Amerikai kórházi könyvtárak egykor és ma). Ref.: KOVÁCS Katalin	153
McCANN, Jett C. [et al.]: Restructuring support staff classification levels for academic health sciences library positions. (Új besorolási rendszer az amerikai felsőoktatási intézmények orvostudományi könyvtáraiban). Ref.: KOVÁCS Katalin	157
Hírek-közlemények	163

CONTENTS

Rüdiger SCHNEEMANN: The Data Base of the Health Care Literature - HECLINET	95
Károly KÁLY-KULLAI: The Possibilities and Limits of Human Relations in Public Libraries	105

Book history

Gabriella JANTSITS: János Zsámboky, the Book Collector . .	115
--	-----

Opinions

Edit TÓTH KUSNYERIK: New Possibilities of Literature Search in Medical Science	119
--	-----

Reports

Report on the Work of the National Institute for Medical Information in 1990	143
--	-----

Abstracts and reviews

BRANDON, A.N, HILL, D.R.: Selected list of books and journals for the small medical library. (Abstracted by Tibor KOLTAY)	150
DORAN, B.M: New American medical libraries: report of a study tour. (Abstracted by Tibor KOLTAY)	151
HOLST, Ruth: Hospital libraries in perspective. (Abstracted by Katalin KOVÁCS)	153
McCANN, Jett C. [et al.]: Restructuring support staff classification levels for academic health sciences library positions. (Abstracted by Katalin KOVÁCS)	157
News	163

A KÓRHÁZÜGY SZAKIRODALMI ADATBÁZISA - A HECLINET

SCHNEEMANN, Rüdiger

Berlini Műszaki Egyetem Könyvtára és Kórházépítési Intézete

Berlin

A szakirodalom folytonosan növekvő áradatának kezelése ma már lehetetlen volna számítógépek nélkül. Az online adatbázisok és az ezeket kínáló vendorok (host-ok) - reklámjaikban legalábbis - azt ígérik, hogy szolgáltatásaikkal megoldják a felhasználók információs igényeinek kielégítését.

Ha azonban közelebbről is szemügyre vesszük az online adatbázisok világát, az információk és adatbázisok hihetetlenül nagy mennyisége ellenére is azt találjuk, hogy csak bizonyos, "lukratív" területek, mint a kémia, a fizika, az orvostudomány feltárása és dokumentálása történt meg.

Szemmel láthatóan vannak tehát gazdasági törvényszerűségek, amelyek a rendelkezésre álló tudás diszkriminációjával az értékesíthető (mondjuk ki nyíltan: eladható) információt részesítik előnyben.

Hogy az így keletkező űrt betölthessük, a piaci szemlélettel szemben célzott támogatásra van szükség, mivel ezek a területek nemzetgazdasági szempontból éppen olyan fontosak, mint a fent említettek.

A kórházi szektor által létrehozott bruttó társadalmi termék meghaladja egyes iparágak azonos mutatóját. Ennek ellenére ezen a területen folyamatosan szükség van arra, hogy a jelentős szubvenciós igényeket megindokoljuk és nyomást fejtsünk ki ezek megszerzése érdekében, amit még fokoz az a tény, hogy a kórházügy kapcsolódik a társadalomtudományokhoz, amelyeket sok, az iparban dolgozó szakember "gyanús" területnek tekint, hiszen nem egzakt, természettudományos, számokkal alátámasztott bizonyítási módokkal élnek.

Mindezek alapján kikristályosodtak azok a célok és irányelvek, amelyek az ipar és a más érdekcsoportok által viszonylag gyengén támogatott információs rendszerek működését megkönnyítik, illetve létrejöttüket egyáltalán lehetővé teszik. Ezek a következők:

- az input különösen magas minősége,
- nemzeti és nemzetközi kooperáció, annak érdekében, hogy elegendő mennyiségű információ álljon rendelkezésünkre,
- magas fokú szakosodás és szakismeret,
- a rendszertől kapható kiegészítő és/vagy magasabb minőségű (value added) információ.

Hogy a kórházügy területén adekvát megoldás szülessen minderre, 1969-ben "Dokumentation Krankenhauswesen (Kórházügyi Dokumentáció)" elnevezéssel együttműködési projektet alakított ki a Berlini Műszaki Egyetem Kórházépítési Intézete (IFK) és a düsseldorfi Német Kórházintézet (DKI). A projekt kidolgozói tudatosan arra törekedtek, hogy ezt az ágazatot egyetlen adatbázisban dolgozzák fel annak ellenére, hogy sok szakterület (az említett társadalomtudományokon kívül az orvostudomány, építészet, közgazdaságtan stb.) elemeit tartalmazza.

E cél megvalósításának alapvető feltételét jelentették a következők:

1. A szakterület viszonylag szigorú, merev körülhatárolása annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a duplikált feldolgozás és a más szakterületekkel való átfedés.
2. Egy precíz tezaurusz kiépítése és intenzív használata. A "Thesaurus Krankenhauswesen" (Kórházügyi Tezaurusz) alfabetikus és szisztematikus része 1989-ben immár 6. kiadásában látott napvilágot. Évente 1-2 alkalommal dolgozzák át és egészítik ki ezt a tezauruszt, az indexelés hibátlanságát pedig ellenőrzik.
3. Munkamegosztás, a feladatok egzakt felosztása az együttműködő intézmények között.

4. A minőségi munkára való törekvés a feldolgozásban, hogy a HECLINET ne maradjon el az olyan világhírű online szolgáltatások színvonalától, mint pl. a Medline.

1969 óta jelenik meg az "Informationsdienst Krankenhauswesen" elnevezésű szakbibliográfia, eleinte évi négy alkalommal, éves kumulált mutatóval kiegészítve, 1978 óta évente hatszor. A fényszedés bevezetésével jelentős mértékben nőtt használhatósága, nemcsak az olvashatóság tekintetében, hanem a különböző permutált indexek használatában is.

1981-ben a kiadvány a "Health Care Information Service" kiegészítő címet kapta, jelezve ezzel a szinte teljességgel elért kétnyelvűséget.

Már a munkálatok kezdetén figyelmet fordított az IFK és a DKI a más intézményekkel való kompatibilitás lehetőségére és arra, hogy a számítástechnika már akkoriban kirajzolódó rohamos fejlődése lehetővé teszi majd a rendszer továbbfejlesztését.

A kezdetben alkalmazott lyukkártyarendszerről 1974-ben problémamentesen át lehetett térni a GOLEM szoftverre, amely 1984-ig szolgálta a számítógépes keresést.

Ekkor kezdődött a HECLINET-nek, mint a DIMDI (Köln), a biomedicina területén legnagyobb adatbázis-forgalmazó által kínált adatbázisnak a hivatalos léte.

A DIMDI könnyen elérhető mindenhol telefonon, adathálózatok útján stb. Parancsnyelve, a GRIPS igen felhasználóbarát és jól variálható.

A HECLINET (Health Care Literature Network) 92.600 rekordot tartalmaz jelenleg. Ebből kb. 50% a német és 50% az angol nyelvű dokumentum. Keresni német és angol nyelven egyaránt lehet. A deszkriptorokkal történő és a szabad szöveges keresésre is mód van. 1991 óta a DIMDI menürendszerű keresést is kínál az adatbázisból, ami nagy segítséget jelent az online keresésében viszonylag gyakorlatlan felhasználók számára.

A HECLINET svéd-dán-lengyel-svájci-osztrák-német együttműködésben készül és nem csupán adatbázis, hanem együttműködési hálózat is, amelyről tulajdonképpen már 1974 óta beszélhetünk.

Az elért eredmények alapját a következők képezik:

- A Dokumentation Krankenhauswesen szabályzatát az IFK és a DKI a HECLINET kézikönyvévé fejlesztette tovább. A feldolgozáshoz egységes adatlapot használnak.
- A résztvevő intézetek feldolgozzák saját dokumentumaikat és a legfontosabb nemzeti publikációkat. Ezen kívül tárolhatják a számukra fontos dokumentumokat is. Más országok fontos irodalmát természetesen szintén feldolgozza a rendszer.
- Az indexelés alapja a német nyelvű Thesaurus Krankenhauswesen, amely a jobb kezelhetőség kedvéért angol fordításban is rendelkezésre áll a külföldi indexelőknek és a rendszer felhasználóinak és online is elérhető.

Meg kell említenünk még egy együttműködési formát: néhány adatbázissal és hagyományos információs szolgálattal rendszeres adatcsere folyik. Ez lehetővé teszi, hogy - a kölcsönös előnyök alapján - nagy teljességgel lehessen hozzájutni olyan szakterületek, mint pl. (a már említettek mellett) a közlekedés, az orvostechika dokumentumaihoz, ami csak nagy anyagi és munkaerőráfordítás útján volna egyébként lehetséges.

The Data Base of the Health Care Literature - HECLINET

Rüdiger SCHNEEMANN

If we take a closer look at the world on online data bases we find that despite the incredibly large quantity of information and data bases, only certain fields, such as chemistry, physics and medical science have been surveyed and documented. There are thus obviously economic laws which discriminate within the body of knowledge available in favour of saleable information. In order to fill the resulting gap, targeted support is needed in face of the market approach since these areas are just as important from the viewpoint of the national economy as those mentioned above. The goals and guidelines which facilitate the operation of the information systems receiving relatively little support from industry and other interest groups are the following:

- the especially high quality of input,
- national and international cooperation,
- a high degree of specialization and expertise,
- supplementary and/or value added information obtainable from the system.

In order to enable a suitable solution for all this in the field of hospital affairs, the Hospital Construction Institute (IFK) of the Berlin Institute of Technology and the German Hospital Institute (DKI) of Düsseldorf elaborated a cooperation project in 1969 under the title of "Hospital Affairs Documentation" (Documentation Krankenhauswesen).

The project planners consciously aimed to cover this sector in a single data base, despite the fact that it contains the elements of many specialized fields.

The following were fundamental conditions for achieving this:

1. A relatively strict, definition of the field in order to avoid duplication in processing and overlapping with other special fields.

-
2. The creation and intensive use of a precise thesaurus.
 3. A precise division of labour among the participants.
 4. Efforts to achieve quality work in the processing.

The specialized bibliography "Informationsdienst Krankenhauswesen" has been published since 1969. In 1981 it was given the supplementary title of "Health Care Information Service" to indicate that it had achieved almost full bilingualism.

Since 1984 the HECLINET (Health Care Literature Network) data base has been handled by the DIMDI. At present it contains 92,600 records, of which approx. 50% are documents in German and 50% in English. Searches can be made in both German and English. Search with descriptors and free textual search are both possible. From 1991 DIMDI also offers menu selection from the data base.

HECLINET is produced in Swedish-Danish-Polish-Swiss-Austrian-German cooperation and is not simply a data base but has actually operated since 1974 as a cooperation network.

AZ EMBERI KAPCSOLATOK LEHETŐSÉGEI ÉS HATÁRAI A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAKBAN

KÁLY-KULLAI Károly

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Sziget Klub

Budapest

A közművelődési könyvtárak, a könyvtárosok szociális elkötelezettségéről, szociális szerepéről az utóbbi években egyre többet olvashattunk, hallhattunk.

Hogy ez a téma egyáltalán felbukkant, annak több oka is volt. Politikai, ideológiai, közművelődési tényezők épp úgy elősegítették megjelenését, mint a társadalmi kihívások, az egyéni elkötelezettség.

Valamennyire egységes szemlélet azonban nem született a témát illetően. Nem is születhetett, hiszen a hátrányos helyzetűek, a szociális problémákkal küszködők megítélésében a legfőbb szinteken is eltérőek a vélemények, sok a hiányosság.

Ezért aktuális napjainkban is még a régi kérdés: a könyvtárosnak alapvető feladata-e a hátrányos helyzetűek speciális szolgálata, vagy csak főlvállalható humánus többletfeladat-e ez számára?

A "Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása" című tanulmánykötetben olvashatunk azokról a területekről is, amelyekre a könyvtárosok még nem merészkedtek, vagy csak a kezdeti lépéseket tették meg. Ezek közé tartoznak a társadalmi - pszichés eredetű hátrányos csoportok és a deviáns szubkultúrák csoportjai is. Mivel szűkebb területem a kábítószer-probléma és egy ehhez kapcsolódó könyvtári modellkísérlet, az alábbiakban erről szólok.

A modell-lét felhatalmaz arra, hogy tevékenységünk egyes elemeiből általánosítsak, hiszen a levont következtetések példaértékűek is lehetnek.

Nem hallgathatom azonban el a fenyegetettség-érzést sem, ami munkánk során mindig jelen van.

Kábítószeresek a könyvtárban?! Sokan meglepődtek már e rövid mondaton, s gondolom, hogy Önök között is akadnak jónéhányan, akiknek ez nem természetes.

Hat év telt el azóta, amióta első ízben drogfüggő fiatalok lépték át könyvtárunk küszöbét. E hat év történéseit és tanulságait csak vázlatosan tudom most ismertetni.

Könyvtárunk Budapest belvárosában, a VII. kerületben található, közel a Keleti Pályaudvarhoz, egy négyemeletes lakóház földszintjén. Sokat elárul a környék szociális helyzetéről és közbiztonságáról, ha megemlítem közismert nevét: "Chicago".

1981 óta dolgozom itt, előtte négy évig általános iskolában tanítottam. Az első napokban a könyvtár akkori vezetőjétől kettős megbízatást kaptam. Az egyik: könyvtárunk vonzaskörzetében sok a szakmunkásképző intézet, de kevés olvasó kerül ki ebből a rétegből. Próbáljam meg valahogy ezt a létszámot növelni.

A másik felkérés: egy leendő fonotéka reményében kezdjek hozzá egy zenei alapállomány kialakításához.

Mindkét feladat vonzott, de csak a másodikat kísérte siker. A szakmunkástanuló intézetek tanárai - egyet kivéve - nagyon furcsán méregettek. Hiszen ők az óráikat is alig tudják megtartani, hogy akarom akkor én olvasóvá nevelni diákjaikat? Elzárkóztak minden együttműködéstől.

A hanghordozók gyűjtésében legfontosabbnak azt a műfajt gondoltuk, amelyik elől a nagy zenei gyűjtemények elzárkóztak: a rockzenét.

A lassan szerveződő gyűjtemény kialakítása hatalmi, esztétikai és anyagi jellegű akadályokba ütközött. A hatalmi akadályt ellensúlyozta egy állományelemzés, amely kimutatta, hogy hanglemezeink jelentős százaléka már a rock műfajához tartozik, így megkaptuk a rockzenei gyűjtemény titulust. Az esztétikai ellenérveket közömbösítette az, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének zenei szekciója mellénk állt és tá-

mogatott. Fontosnak tartották, hogy végre egy zenei részleg felvállalja ezt a sokak által igényelt, ugyanakkor többek által negligált műfajt. Jól jellemzi a szélsőségeket egy adalék: ugyanabban az évben egy összdolgozói értekezleten "kulturális környezetszennyezőként" emlegetett egy kolléga, a könyvtáros vándorgyűlésen viszont országos plénum előtt sikerrel mutathattam be ezt a munkát, elképzeléseinkkel együtt.

A harmadik akadály: az anyagiak. Kezdetben az év végi maradványösszegeket és a kerületi tanács rendszeres évi támogatását fordítottuk gyarapításra. Külső intézményektől kapott céltámogatások, különféle pályázatok által elnyert összegek álltak rendelkezésünkre.

1986 óta évenként újabb és újabb szolgáltatásokat sikerült beindítanunk. Ezek a következők: hangfelvételek másolása, helybenhallgatása, kölcsönzése, videofilmek (első sorban rock-koncertek felvételeinek) helybeni megtekintése, később kölcsönzése, kották másolása. Évenként a rockzene más-más ágát bemutató előadássorozatot is szerveztünk.

Az állomány mennyiségi és minőségi gyarapodásával párhuzamosan nőtt az érdeklődés is. Ezt tovább fokozta az, hogy a rádió adásaiban ritkaságaink közül többet is bemutattak, és elhangzott néhány velünk készült interjú is.

Gyűjteményünk jelenlegi adatai:

CD	435 db.
Hanglemez	1540 db.
Hangkazetta	600 db.
Videofilm	400 db.
Kotta	120 db.

Erre az állományra és az említett szolgáltatásokra lehetett alapozni azt a speciális tevékenységet, amit kezdetben a véletlen, később már a tudatosság alakított.

1984-85-ben narkomán fiatalokkal készítettem interjúkat egy tudományos kutatáshoz. Magyarországon a kábítószer témában 1985-ig hír-

moratórium volt. Maga a drog-jelenség már ismertté vált, de pontos adatokat még nem lehetett tudni nagyságrendjéről, terjeszkedéséről.

A prevenció, a terápia és a rehabilitáció még csak a kezdeti lépéseknél tartott. Egységes problémakezelő stratégia, a kompetencia-körök tisztázása még elképzelhetetlen volt, pontosabban a "széles körű társadalmi összefogás" ismételgetésében ki is merült. Talán ez az év hoz áttörést, ha az alapvető feltételeket sikerül ehhez megteremteni.

Az egyik interjúalanyom egy hat főből álló narkós csoport feje volt. Élete, gondoljai nagyon megragadtak, barátság alakult ki köztünk. Munkahelyem címét és telefonszámát is tudta, így került sor az első látogatásra, amelyre nem egyedül érkezett, hanem több társát is elhozta. Zenét hallgattunk - a Doors együttest ők is, mint általában a drogosok, nagyon szerették -, beszélgettünk. Rövid időn belül látogatásaik rendszeressé váltak. A körülményekről még annyit, hogy a találkozás időpontját munkaidőnk lejárta utánra tettem, valamint fontos az a tény is, hogy ekkor még tatarozás közben, félkész állapotban volt könyvtárunk.

Kialakult együttléteink belső struktúrája is, ami hasonlított egy terápiás beszélgetéshez. A közös zenehallgatás volt a bevezetés, az összehangolódás. Ezután következtek az aktuális gondok, nehézségek, a krízisszituációk feldolgozásai. Beszélgetéseink záró témája egy jövőkép kialakítása volt, amelyben valóságos és illuzórikus elemek keveredtek.

A csoport életének vezetőjük letartóztatása vetett véget. A csoport atomjaira esett szét. A közösségi kapcsolatot párhuzamosan létező egyéni kapcsolatok váltották fel, a mindegyikre jellemző dinamikával és tartalommal.

Ezzel lezárult ennek a tevékenységnek a "hőskora", ösztönös fázisa, magában hordozva a folytatás és a kiszélesítés lehetőségét. Munkatervünkben és jelentésünkben minderre egyetlen mondat utalt csupán: "Könyvtárunk vállalja a deviáns fiatalokkal való egyéni foglalkozást."

Mi mindenre volt szükség ahhoz, hogy a továbbiakban speciális szolgáltatássá fejlődjön mindez?

1. A drogtéma iránti elkötelezettség.
2. Az erre vonatkozó ismeretek folyamatos gyarapítása. (Részt vettem egy egyéves narkológiai képzésen, illetve mentálhigiénés kiégésítő diplomát szereztem.)
3. Széleskörű kapcsolatrendszer kiépítése, folyamatos bővítése. (Egészségügy, egyházi segítők, rendőrség, családsegítő központok, oktatási intézmények, kutatók stb.)
4. Elvi és anyagi támogatás.

1988-ban az Országos Egészségnevelési Tanács pályázatot írt ki, amelyre mi is jelentkeztünk a következőkkel:

- Vállaljuk a drogproblémával kapcsolatos információk gyűjtését, közvetítését. (Elsősorban szülők, pedagógusok, tanulók és az érintettek számára.)
- Klubot indítunk, amelynek célja, hogy az önkifejezés, önmegvalósítás lehetőségét biztosítsa fiataloknak (sorozatok, kiállítások, antológia szerkesztése).
- Helyet és segítséget adunk szerveződő öngyógyító csoportoknak.
- Bekapcsolódunk a szenvedélybetegségeket megelőző prevenciós programba, rendhagyó órákat tartunk a drog témakörben.
- Terápiás beszélgetést folytatunk drogbeteg fiatalokkal, akiket kellő motiváció után továbbítunk az egészségügynek, vagy az egyházi rehabilitációs intézményeknek.

Mindezek megvalósításához olyan összeget jelöltünk meg, amely biztosítaná a kellő személyi és tárgyi feltételek megteremtését. A pályázaton ugyan nyertünk, de a kért pénz felét kaptuk csak meg, ami így is jelentős javulást jelentett addigi helyzetünkhöz képest. A legnagyobb nehézséget az okozta, hogy mindehhez végülis egyedül kellett hozzálátnom. Újabb státuszt nem kaptunk, új munkatársat ezért erre a munkára nem tudtunk felvenni. Fontos megemlítenem azt is, hogy a katolikus egyház szerszolgáltatása már két éve rendszeresen támogatja anyagilag ezt a munkát, ezért függetlenedhettem erre.

Elképzeléseink megvalósításának kezdetén az önálló arculat megteremtéséhez felvettük a "Sziget klub" nevet. Nem a hagyományos értelemben vett klubról van szó. Helyileg a klub a könyvtárunk fonotékáját és olvasótermét jelenti. A szolgáltatások közül pedig az alábbiakat:

- rockzenei gyűjtemény minden szolgáltatásával együtt
- droggal és mentálhigiénével kapcsolatos, folyamatosan bővülő információs bázis
- előadássorozatok (rock ill. drog témakörben)
- a rászorulóknak egyéni terápiája
- csoportfoglalkozások a nevelési tanácsadóval közösen
- előadások tartása, konzultációs lehetőség tanároknak, érdeklődő, elsősorban felsőfokú intézményekben tanuló hallgatóknak
- kiállítások a fonotékában
- videofilmek készítése a hajléktalanság és a drog témakörében.

Minden humán szolgáltatás veszélyeztetve van mindaddig, amíg fenntartásának folyamatosságát nem biztosítják. Ennek előfeltétele viszont a "hasznosság", a "kihasználtság", ami mindig annak a szempontjait tartalmazza, aki a felmérést végzi. Tehát az objektívitás nehezen megteremthető.

1990-ben 100 segítő vagy terápiás beszélgetést folytattunk le. Három csoporttal dolgoztunk meghatározott gyakorisággal. A megtartott rendezvény órák és előadások száma 33 volt. A könyvtárban rendezett, droggal kapcsolatos előadássorozatról videofelvételeket készítettünk.

A Sziget klubról már több cikk jelent meg, interjúkat készített velem a tévé, a rádió. A szociális információkat közlő napilapokban címünk, telefonszámunk nemegyszer megjelent. Ennek ellenére első sorban a személytől személyig terjedő ajánlások alapján került hozzánk a legtöbb segítségre szoruló kliens.

Több szempont szerint lehet csoportosítani őket:

1. A fogyasztott drog fajtája szerint elsősorban az opiátokkal valamint nyugtatókkal visszaélők azok, akik eddig kapcsolatba kerültek velünk.
2. A kapcsolat időtartama szerint első sorban hosszú távú kapcsolatok jöttek létre, többen már kliensből könyvtárhasználóvá váltak. Többeket sikerült eljuttatni kórházi kezelésre, elvonóra.
3. Az életkor szerint leggyakrabban húsz és harminc év közöttiek klienseink. Volt néhány szülő is, akik gyerekeik miatt jöttek tanácsért, de saját magukat is terápiára lehetett volna küldeni.
4. A nemek szerinti megoszlásban a fiúk jelentették a túlsúlyt.

Mint bizonyára észrevették, klienseket írtam már az előző felsorolásban is, és nem olvasókat, nem könyvtárhasználókat. Ez magyarázatra szorul. A kliens a mentálhigiéné szakkifejezése, a problémával hozzánk fordulót, a segítséget kérőt, a rászorulót jelöli. Mi egyszerre két kapcsolati formát is nyújtunk: a kliensét és a könyvtárhasználóét.

Mindenki maga dönti el, hogy melyiket veszi igénybe és meddig. Természetesen gyakori, hogy mindkettőt. A legnagyobb sikerélményt az adja, ha a kliens olvasóvá is válik, s később már csak az. Ettől a lehetőségtől több vagy más a munkánk, a két hatás erősíti egymást.

A közművelődési könyvtárak napjainkban egyre több társadalmi problémával kénytelenek munkájuk során szembesülni: munkanélküliség, hajléktalanság, elszegényedés, idősök elmagányosodása, gyermekkori agresszivitás, antiszociális viselkedés, hogy csak a legégetőbb jelenségeket említsem. Természetesen a problémakezelés nem a könyvtárosé, de a könyvtárosé is kell, hogy legyen.

Azt hiszem, hogy órákig tudnánk olyan történeteket mesélni, ahol erőnket, érzelmeinket, kompetenciánkat meghaladó szituációba keveredünk. Kínos a tehetetlenség érzése, de még kínzóbb, ha elfordítjuk tekintetünket egy "csak" emberi melegségre vágyó rászorulótól.

Fontosnak tartom tehát, hogy a könyvtárosképzésbe feltétlenül és minél hamarabb iktassák be a segítő beszélgetés alapjainak oktatását, gyakorlatának elsajátítását.

Nagyobb könyvtárak, hálózatok érdeklődő munkatársai azzal is sokat segíthetnek egymáson, ha sikeresen megoldott vagy éppen kudarccal végződő olvasó-könyvtáros kapcsolataikat közösen megbeszélik, feldolgozzák.

Aki fontosnak tartja, hogy ezen az úton elinduljon, nagyon hamar akadályokba ütközik majd. Minden nehézséget elfeledtet azonban az, amikor először hallja egy rászorulótól: Köszönöm!

The Possibilities and Limits of Human Relations in Public Libraries

Károly KÁLY-KULLAI

There has been increasing discussion in Hungary too in recent years on the social commitment and social role of public libraries and librarians.

The provision of library services for the handicapped is still more a subject of discussion than an actual practice. Theoretical and methodological investigations are advancing very slowly and we are still very far from the adaptation of foreign models.

Despite problems and shortcomings, substantive work is already being carried out in a few areas. These include library services for the elderly (home delivery of books), for the blind and sight handicapped, and for patients in hospitals, as well as the efforts of librarians in penal institutions.

In this paper the author reports on his special field of the drug problem and the library model experiment in this area.

In Hungary there was an embargo on the subject of drugs until 1985. The drug phenomenon itself was already known, but precise data were not yet available on its scale and extent. Prevention, therapy and rehabilitation were still only in the initial stages. A uniform strategy in managing the problem or the clarification of spheres of competence were still inconceivable. The situation is still no easier than it was a few years ago. The findings of research still do not provide adequate stimulus for practice. The Drug Law is now being drafted; previously the legislation was one-sided. There are very few rehabilitation institutions and they offer young addicts scarcely any alternative.

The library where the model experiment was conducted is located in the inner area of Budapest, in the 7th district, close to the Eastern Railway Station on the ground floor of a four-storey apartment house. Creation of the Budapest rock music collection began here from 1981 and, after overcoming the initial obstacles raised by the authorities, professional resistance and financial difficulties, it is operating very well. It was this collection and its services which provided the basis for the special activity which began almost by accident and was gradually more consciously shaped. In 1984-85 the author conducted interviews with

young addicts for a scientific research project. One of the interviewees was the head of a group of six addicts. Conversations were held with the other members of the group in the library while listening to music.

Subsequently, all this developed into a special service on the basis of the following conditions.

1. Commitment to the drug subject.
2. The continual enrichment of knowledge on the subject.
3. The establishment and continuous expansion of a broad system of contacts (public health, church helpers, police, family guidance centres, educational institutions, researchers, etc.).
4. Theoretical and financial support.

In 1988, within the framework of an application for a grant, the library:

- undertook to gather and transmit information on the drug problem (principally for parents, teachers, students and those concerned);
- launched a club with the aim of providing young people with the possibility for self-expression and self-fulfilment (series of events, exhibitions, editing of an anthology);
- provided a meeting place and assistance for the self-healing groups being organized;
- joined in the program for the prevention of harmful addictions;
- held therapeutic talks with young drug addicts who, after being adequately motivated, were directed to the health services or the church rehabilitation institutions.

Only half of the funds requested were granted, but even this proved substantial compared to the earlier situation. Even so, the author had to handle all these tasks alone since the library was unable to hire new staff for this work. However, it should be mentioned that the charity service of the Catholic Church has been providing regular material assistance for the work for the past two years, enabling the author to devote his efforts full-time to this activity.

The group is not a club in the traditional sense. It operates in the record library and reading room of the library and offers the following services:

- a rock music collection with all the related services,
- a continuously expanding information base on drugs and mental hygiene,
- series of lectures (on rock and drug topics),
- individual therapy for those in need,
- group sessions held jointly with the education guidance centre,
- lectures, opportunity for consultation for teachers, enquirers, students, principally in higher education institutions,
- exhibitions in the music library,
- production of video films on the subject of homelessness and drugs.

In 1990 one hundred helping or therapy talks were held.

Work was done at regular intervals with three groups. The series of lectures on drugs held in the library was recorded on video.

Distribution of clients:

1. According to the kind of drug used: mainly abusers of opiates and tranquillizers.
2. According to the duration of the contact: most of the contacts are long term; a number of clients have become library users, others have been successfully directed to hospital treatment and withdrawal treatment.
3. According to age: most frequently between the ages of twenty and thirty. There are also a few parents who came for advice concerning their children, but who could have been sent for therapy themselves.
4. By sex: the majority were males.

ZSÁMBOKY JÁNOS A KÖNYVGYŰJTŐ. (1531-1584)

JANTSITS Gabriella

SOTE II. szemeszeti klinika Budapest

A könyvgyűjtésnek régi hagyománya van, ami a könyvnyomtatás hatására még tovább fejlődött. A nyomtatott könyvek könnyebben hozzáférhetővé váltak, széles körben elterjedtek és így elfoglalták a nehezen olvasható kódexek helyét. Ez, sajnos, a nagyértékű, de feleslegesnek ítélt kódexek megsemmisülésével is járt. A kiselejtezett kódexek töredék része került csak a régi értékeket megbecsülő magángyűjtők kezébe.

A gyűjtés indítéka a művelt ember könyvszeretete és a tudományos értékek megőrzése. A könyvtár tekintélyt adott a tulajdonosának, de komoly értéket is képviselt. A gyűjtők ezért leginkább gazdag főurak, főpapok voltak, akik vagyonuk nagy részét könnyvekbe fektették s szinte kötelességüknek érezték, hogy könyvtárukat a nemzetnek ajándékozzák. Ezzel későbbi könyvtárak alapját rakták le. Gondolunk itt a Nemzeti Könyvtár alapítójára, Széchényi Ferencre és így jött létre a Ráday Könyvtár, a pécsi Klimó Könyvtár, a szegedi Somogyi Könyvtár, a keszthelyi Festetich Könyvtár is. Meg kell még említeni Apponyi Sándor Hungarica gyűjteményét is, amely az Országos Széchényi Könyvtár anyagát gazdagítja.

A gazdag főurakon kívül - bár nem ilyen mértékben - tudósok is gyűjtöttek könyveket, hiszen ezek munkájukhoz elengedhetetlenül szükségessé voltak. Ezek közé tartozott Zsámboky János is. Ki is volt ő tulajdonképpen? Humanista tudós, történetíró, költő, író, fordító, orvos, könyvgyűjtő, műgyűjtő egyszemélyben. A szó valódi értelmében polihisztor, aki mindegyik szakterületen európai hírnevet szerzett magának.

A tudományos életre való felkészülést korán elkezdte. Szülővárosában, Nagyszombatban már megtanult latinul és 10 éves korában szülei Bécsbe küldték a görög nyelv tanulására. Ezzel elkezdődött hosszú euró-

pai vándorútja. Ezt azért kell figyelemmel kísérnünk, mert nemcsak tanulmányai, de mindazok a városok, amelyekben megfordult, meghatározóak a könyvgyűjtés szempontjából.

1545-ben került Wittenbergbe, azután Ingolstadtba, 1550-ben Strassburgba, ahol latin-görög tanulmányokat folytatott. 1551-től Párizsban ugyancsak latint, és görögöt tanult, amit a későbbiekben az antik kódexek kiadásánál jól tudott hasznosítani. Matematikát és orvosi előadásokat is hallgatott és bölcsészeti magiszteri fokozatot szerzett. Párizs volt ekkor a görög kézirat-kereskedelem központja. Zsámboky könyvgyűjtő szenvedélye itt kezdődött: 3 görög kéziratot és könyveket vásárolt, köztük egy szótárt tanulmányaihoz. (Meg kell jegyeznünk, hogy a könyvekbe legtöbbször beírta a nevét, a vásárlás idejét, helyét és az árat. Ezáltal pontosan követhetjük vándorútjának állomásait, de a könyvek sorsáról is hiteles adatok birtokába juthatunk.)

1552-ben *Oláh Miklós* megbízásából unokaöccsének, *Bóna György*-nek praeceptora lett Páduában, majd *Istvánffy Miklós* - a későbbi történetíró - tanulmányait is irányította. Ez a megbízás tette lehetővé, hogy ő is tanulhasson az egyetemen, érdeklődésének megfelelően újra görögül. A humanista kor szokása szerint általános tudásvágyból orvosi előadásokat is hallgatott, nem mintha ehhez nagy kedve lett volna. Csupán a saját és rokonsága egészségét óhajtotta tudásával szolgálni és nem gondolhatott arra, hogy később ezzel biztosítja majd megélhetését. Páduában ekkor többek között olyan tanítómesterei voltak, mint *Andreas Vesalius*, a híres anatómus és annak tudományos ellenfele, *Gabriele Falloppio*. 1556-ban a vizsgák letétele után csak orvosi licenciát szerzett, de ettől kezdve mégis használta a doktori címet és praxist folytatott.

Páduai tartózkodása alatt több olasz várost is felkeresett könyvvásárlás céljából, amint ezt a bejegyzések tanúsítják. Rövid időre visszatért Bécsbe, ahol szolgálatai jutalmául a familiaris aulae címet kapta, ami évi tiszteletdíjjal is járt. Ezzel újra útnak indulhatott Olaszországba, ahol szinte minden nagyobb városban gyarapította gyűjteményét. 1559-től 1561-ig Párizsban tartózkodott ugyancsak könyvgyűjtés és kutatás céljából. Ott ismerkedett meg a híres francia botanikussal, *Clusiussal* (*Charles de*

L'Éclus) és *Jean Grolier*-vel, az éremgyűjtővel, akinek támogatásával sok könyvet tudott vásárolni s maga is kedvet kapott tőle az éremgyűjtéshez.

A következő évben, 1562-ben újra Olaszországba indult. Páduában elhelyezte addig gyűjtött könyveit, majd Velencében hajóra szállt, hogy Nápolyba jusson. Ez volt akkor a kéziratok kincsesbányája, ugyanis a kódexeket kiárusították papírnak a könyvnyomtatáshoz. Több hónapot töltött Nápolyban, ahol 4 görög és 11 latin kódexet és Corvinákat is vásárolt. Szárazföldön folytatta útját, közben minden nagyobb városban - Róma, Siena, Firenze, Bologna, Pádua - könyveket vett. Mivel Bécsben elhelyezkedni nem tudott, újra útnak indult, most Genten át Antwerpenbe. Ott ismerte meg a híres kiadót, *Christoph Plantin*, aki később a legtöbb könyvét megjelentette, elsőként a legkisebbet, az *Emblematát* 1564-ben.

Ez évben végleg Bécsbe telepedett le. Hogy miért nem itthon, annak az lehet a magyarázata, hogy a tudományokat pártoló *Miksa császár* udvarába gyűjtötte Európa legnevesebb tudósait. Volt köztük filológus, csilágász, botanikus, régész, s ezek közé szívesen fogadta a már hírneves Zsámbokyt is.

A következő évben udvari történetíró (*historiographus aulae*), majd udvari tanácsos (*consiliarius aulae*) címet kapott tiszteletdíjjal.

Amikor visszatért Bécsbe, már 3000 könyve volt. Sokan megcsodálták könyvtárát, amelyet tovább gyarapított. Kapcsolatban állt könyvkereskedőkkel, de nem csak gyűjtött, hanem cserélt is, sőt kölcsön is adott azzal a céllal, hogy a kódexek az ő példányai alapján kerüljenek kiadásra. Mecénásként írókat támogatott. Mindez sok költséggel járt, s mivel járandóságát csak késve kapta és a *medicus aulae* titularis csak megfizető címet jelentett, továbbra is orvosi praxist folytatott. Végül kénytelen volt több mint 500 kéziratot eladni, de az orvosi munkájához szükséges műveket megtartotta.

Váratlanul bekövetkezett halála után könyvei a császári könyvtárba kerültek. A könyvekről 1587-ben *Hugo Blotius* császári könyvtáros készített leltárt, amelynek egy példányát a velencei *Bibliotheca Nazionale*

de San Marcoban őrzik. Ezt fényképezte le, majd a bécsi katalógussal azonosítva és jegyzetekkel ellátva adta ki *Gulyás Pál*.

A leltár 2618 tétele 3327 kötetet, 3163 művet sorol fel. Már ez a szám is mutatja, milyen óriási értéket képviselt ez a gyűjtemény. Az állomány háromnegyed része latin, de van görög, héber, francia, német, olasz, spanyol nyelven írott és 9 magyar nyelvű mű is. Ha azt nézzük, hogy mely kiadói központokban jelentek meg a könyvek, akkor az első Velence, majd Bazel, Párizs, Lyon és Antwerpen következik. Ha a kiadókat vizsgáljuk, akkor az antwerpeni Plantin kiadó áll az első helyen.

Az állomány összetétele a humanista tudós sokoldalú érdeklődését mutatja. Megtalálhatók benne klasszikus szerzők művei, de a kortársaké is. A legtöbb munka a filológia körébe tartozik, - nyelvtanok, szótárak - de találhatók itt a filozófia, a teológia, a történelem, a jog, az orvostudomány és a természettudományok körébe tartozó művek is.

Zsámboky saját művei is megvoltak könyvtárában, ezekből a legismertebbeket említjük csak meg: az *Emblemata* (1564), az *Icones medicorum* (1574), amelyek pazar kiállítása a Plantin kiadót dicséri. Emellett több művet szerkesztett vagy rendezett sajtó alá. A magyar vonatkozásúak közül ő adta közre és látta el előszóval a legteljesebb *Janus Pannonius* kiadást (1569). Kiegészítette *Bonfini* történeti művét (1565) és sajtó alá rendezte a *Tripartitum* latin kiadását (1572). Magyar szerzők külföldön megjelent műveiből közel százat megvásárolt, így többek között *Dudith András*, a brassói *Honterus János*, a pozsonyi *Purkircher György* és még mások könyveit is.

Zsámboky érdeklődése a magyarországi események iránt is megmutatkozott. Figyelemmel kísérte a hazai reformáció alakulását és a török elleni harcokat. Kilenc olyan könyve volt, amelyek magyar nyomdában jelentek meg magyarul. Kolozsvári nyomdából került ki a *Heltai féle* bibliafordítás és egy-egy részlete (1551, 1552, 1561), *Vizaknai Gergely* a Szentháromságról szóló műve (1588). Debrecenben jelent meg Szt. Pál apostol kolosseiekhez írt levele (1561) és "Az egész világon való keresztényeknek vallások" (1569) című kiadvány. A világi témákkal foglalkozó könyvek Kolozsvárról származnak: *Tinódi Sebestyén* Chronikája az

egri ostromról (1554), *Tőke Ferenc* műve a szigeti harcokról (1556) és végül a *Tripartitum Heltai Gáspár* által megjobbított kiadása (1571).

Zsámboky könyvtárának hetedrésze orvosi könyv volt. Megtalálhatók köztük az ókori és korabeli orvosok és természettudósok művei, s amint ez az igazi könyvgyűjtőhöz illik, egy egy könyvnek többféle kiadását, variánsát, fordítását is beszerezte, némelyiket több példányban is. A közel 500 kötet ismertetése lehetetlen, ezért csak azokat említjük meg, amelyeknek magyar vonatkozásuk van.

Elsőként *Vesalius* könyveiről kell szólnunk. A XVI. században az antik orvostudománnyal szemben új irányzatok érvényesültek. A boncolás lehetővé vált és így az anatómia közvetlen tapasztalás alapján fejlődhetett tovább. A fordulatot az anatómia és az ábrázolás terén is *Vesalius* működése jelentette. Zsámboky a páduai egyetemen hallgatta előadásait és természetesen műveit is megvette. A leghíresebb könyve a *De humani corporis fabrica libri VII. (Basileae, 1543)*. Ehhez saját boncolásai alapján több mint háromszáz fametszetes illusztrációt készíttetett *Jan Stephan von Calcaral*, Tiziano egyik tanítványával és munkáját maga irányította. Ugyancsak megvolt Zsámboky könyvtárában ennek a műnek a rövidített változata is, az *Epitome (Basileae, 1543)*. Ezekből egy-egy példányt néhány hazai könyvtár drága kincsként őriz.

Vesalius tudományos hatása még a későbbi századokban is érvényesült. Az illusztrációk pedig hazánkban is például szolgáltak. Így *J.A. Comenius* egyik tankönyvéhez (Janua, Patakin, 1652) *Vesalius* nyomán készültek az ábrák: az egyik a koponyára támaszkodó ún. "gondolkodó" csontváz, a másik az izomzatot szemléltető ún. "izomember". *Comenius* másik könyvében is (*Orbis sensualium pictus*, Lócse, 1658) a csontváz, az izmok, a csontok és erek rajza bizonyítottan *Vesalius* képeinek hatását mutatja, de azok színvonalát a magyar művész nem tudta elérni.

Vesalius illusztrációja volt a mintakép *Rácz Sámuel* professzor könyvében (A physiológiának rövid sommája, Pest, 1789) a női és férfi alak ábrázolásánál.

Zsámboky nemcsak nagyobb összefoglaló műveket, hanem a kisebb szakterületek - fertőző betegségek, érvágás, járványok, pestis, lues,

köszvény, epilepszia, lelki betegségek - irodalmát is gyűjtötte. Ezek között is találunk néhány magyar vonatkozásút. Az epebántalmakkal foglalkozik *Grienblatt (Grünblatt) Dávid* könyve. Grienblatt rozsnyói származású; 1577-ben iratkozott be a tübingeni egyetemre, 1579-ben magiszteri fokozatot szerzett, 1582-ben lett orvosdoktor a *Disputatio de natura & affectibus Follincti (r. Folliculi) fellis in homine. (Tubingae, 1582)* disszertációjának megvédésével. Ezt a művet sem *Szabó Károly*, sem *Szinnyei* nem ismerte, és a *Győry*-féle orvosi bibliográfiában sem szerepel.

Női betegségről szól a *Consilium de Scircho Uteri (Patavii, 1555)* c. kézirat, amelyet *Nádasdy Tamásné Kanizsai Orsolya* részére írt a szerzője. Feltehetően azért, mert - amint orvosuk, *Körösi Fraxinus Gáspár* leveleiből ismeretes - a házaspár hosszabb ideig várt gyermekének megszületésére.

A balneológiai könyvek között is akad magyar szerző műve. A pozsonyi *Wernher György* több könyvet írt a magyar gyógyvizekről. Ezek egyike: a *De admirandis Hungariae aquis hypomnematum*, az eredeti 1549-es bázelinek újabb bécsi kiadása (*Viennae, 1551.*)

Az orvostudomány határterületéhez tartozik az asztrológia. Ekkor még szoros összefüggést láttak a csillagok állása és a betegségek között. Zsámboky is érdeklődött az asztrológia iránt az 1560-as években, hiszen Ingolstadtban ilyen előadásokat is hallgatott. Ez időben a bolognai és a páduai egyetemen is volt tanszéke az asztrológiának. Ilyen irányú felfogásának az *Emblemata*-ban is helyt adott. Az egyik emblémán (118.p) emberi alak látható a zodiákus jegyekkel körülvéve. A bolygóknak a szervekre gyakorolt hatását mutatja be, bizonyos csillagászati konstellációkban geocentrikus felfogásban.

Kopernikus heliocentrikus világképe még ismeretlen volt. Az emberi test arányos ábrázolása azt mutatja, hogy a művész anatómiai ismeretekkel rendelkezett.

Orvosi határterületnek tekinthető a botanika is. Amint tudjuk, Zsámboky Párizsban ismerkedett meg Clusiussal, a híres botanikussal s ez a barátság később is megmaradt, amikor Bécsbe visszatért. A gyógynövé-

nyeket ismertető könyveit is megvásárolta könyvtára számára. Clusius magyar kapcsolata tovább bővült, amikor *Batthyány Boldizsár* németjűvári udvarába került és munkáját most már a pannóniai ritka növények meghatározásával folytatta. Könyvéhez a növények magyar névjegyzékét Beythe István állította össze.

Zsámboky János élete folyamán sok elismerést kapott, magas méltóságot ért el, az a vágya azonban, hogy udvari könyvtáros lehessen, nem teljesült. Magasztaló verseket írtak róla, melyek közül egyet hadd idézzek. Ismeretes, hogy Zsámboky nevét sokszor írta ebben a formában: *Joannes Sambucus Pannonius Tirnaviensis*, ezért a legtalálhatóbb az a néhány sor, amelyet *Joannes Bocatius* írt magyarországi útjáról, amikor Nagyszombatban átutazott (Hungarides, 1599, Bartfae, Libr. II. 148.; *Weszprémi* adta közre), amelynek ez a magyar fordítása: *Hogyha szemem jól lát, kicsi város vagy, de a fővár név se való tereád, nincs neked arra jogod, ámde híred nagy a Zsámbokiról: az vagy magyaroknak, mint ami Rómájuk volt latinoknak előbb.*

Irodalom

1. Bálint Nagy István: Zsámboky János Könyvtára. Orvosi Hetilap. 1929, 73, 35, 885-888.
2. Gulyás Pál: Zsámboky János Könyvtára. Bp. 1941.
3. Győry Tibor: Magyarország orvosi bibliographiája. Bp. 1900.
4. Varannai Gyula: Zsámboky János. Orvosi Hetilap, 1981, 122, 36, 2233-2235.
5. Weszprémi István: Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia /kétnyelvű kiadás/ Bp. 1968. III. köt.
6. Zsámboky János: Emblemata. Antverpiae, 1564.

János Zsámboky, the Book Collector (1531-1584)

Gabriella JANTSITS

Book collecting has long traditions in Hungary and was further stimulated by the influence of printing. Printed books became more readily available and were widely distributed, thus taking over the place of the codices that were difficult to read. This, unfortunately, was accompanied by the destruction of the highly valuable codices which were judged to be superfluous. Only a fraction of the discarded codices came into the hands of private collectors who treasured the old values.

Besides the wealthy aristocrats, scholars also collected books as they were indispensable for their work. János Zsámboky, a humanist scholar, historiographer, poet, writer, translator, doctor, book collector and art collector, was one such person.

He began an early age to prepare for a life of scholarship. He learnt Latin in his native town of Nagyszombat and at the age of ten his parents sent him to Vienna to learn Greek. This marked the beginning of his long travels around Europe. He went to Wittenberg in 1545, then to Ingolstadt and in 1550 to Strassburg where he continued his studies in Latin and Greek. From 1551 he studied in Paris, also Latin and Greek, acquiring knowledge that he was able to put to good use later in the publication of ancient codices. He also attended lectures on mathematics and medicine and earned a master of arts degree.

At that time Paris was the centre of the trade in Greek manuscripts and it was here that Zsámboky first began to collect books. Later he visited many other places in Europe, especially Italian cities. In keeping with the custom of the humanist age, driven by a general thirst for knowledge, he also attended medical lectures in Padua, where he had such teachers as Andreas Vesalius, the famous anatomist, and his scholarly oponent, Gabriele Fallopio. After passing the examinations in 1556 he received only a medical licence, but from that time on he used the title of doctor and engaged in medical practice. In Antwerp he made the acquaintance of the famous publisher, Christoph Plantin, who later published most of his books.

After his sudden death his books passed into the possession of the imperial library in Vienna. Hugo Blotius, imperial librarian, drew up an inventory of his books in 1587, a copy of which is preserved in the Bibliotheca Nazionale de San Marco in Venice. This was photographed by Pál Gulyás who identified it with the Vienna catalogue and annotated it. The inventory lists 2618 items, representing 3327 volumes and 3163 works. The number alone shows what an enormous value this collection represented. Three quarters of the works are in Latin, although there are also works in Greek, Hebrew, French, German, Italian and Spanish and also 9 works in Hungarian.

The composition of the collection reflects the many-sided interests of the humanist scholar. It contains works of both classical authors and contemporaries. The greatest number of works can be classified as philology - grammars, dictionaries - but there are also works in the field of philosophy, theology, history, law, medicine and the natural sciences. The library also included Zsámboky's own works, the best known of which are *Emblemata* (1564), *Icones medicorum* (1574). He also edited or prepared a number of works for publication. He had nine books that were published by Hungarian printing houses in Hungarian. Medical books made up one seventh of Zsámboky's library. They include the works of ancient and contemporary doctors and natural scientists and, as befits a real book collector, some works are to be found in various editions, variants and translations, a few of them in several copies. Of the close to 500 volumes, the paper presents those with Hungarian associations.

AZ IRODALOMKUTATÁS ÚJ LEHETŐSÉGEI AZ ORVOSTUDOMÁNYBAN

KUSNYERIKNÉ TÓTH Edit

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

Budapest

Az elmúlt évek során a tudományos szakirodalom egyre inkább hozzáférhetővé vált. Tematikus, átfogó, speciális online adatbázisok, sokrétű, nyomtatásban is megjelenő szolgáltatások és kiadványok állnak a mindenkori folyamatos tájékoztatás és tájékozódás szolgálatára.

A tudományos szakkönyvtárak, az adatbankok létrehozói az információs szolgáltatásokat azok valódi felhasználói: az orvosok, a kutatók, a hallgatók számára készítik.

A mai napig igen elterjedt online adatbázisok egyre növekvő számban egészülnek ki kompakt lemezekkel (CD-ROM). A személyi számítógép és a kompakt lemez berendezés a felhasználó számára lehetővé teszi, hogy az online telekommunikációs hálózat és modemek nélkül lépésről-lépésre haladva megismerkedjék a kereső rendszerek struktúráival.

Egy ilyen kompakt lemezen tárolt adatbank memóriája vagy kapacitása ellenére is korlátozott, és esetleg egy MEDLINE-hoz hasonló adatbázis, több lemezre való átvitelt kíván meg. Több lemez alternatív használata egy wurlitzerszerű olvasóberendezéssel oldható meg. Több CD-lejátszó kombinációja egyetlen szerkezeten belül a CD-ROM-verzió használója számára jelentősen megkönnyíti a keresést. A külföldi szakkönyvtári gyakorlatban a kompakt lemezek használata a felhasználók számára nem jelent akadályt. A hallgatók, fiatal szakemberek könnyen eligazodnak a komputeres és a különböző számítógépes programok világában.

Mégis, a legfrissebb szakirodalomban való tájékozódást a továbbiakban is az online használata nyújtja. A bibliográfiai összeállítások régebbi évfolyamai is bizonyos körülmények között csak ilyen formában, vagy nyomtatott jegyzékekben hozzáférhetők.

A 70-es évek óta Európa csaknem valamennyi nagyobb szakkönyvtárában online irodalomkutatást alkalmaznak.

Annak eldöntéséhez, hogy adott esetben a kereső egy adott témájához melyik eszköz igénybevétele a legalkalmasabb, ismernie kell munkájának súlyponti kérdéseit, a bibliográfiai és egyéb adatbankok nagyságát és különlegességeit, illetve azok nyomtatott változatát és a szakkönyvtár teljes állományát. Jól definiálható és komplex témák esetében a számítógépes feldolgozás hasznosítható a legeredményesebben.

Ez esetben az egyes irodalmi adatok kiírásának mind a keresésre fordított ideje, mind a sebessége szempontjából az online vagy a kompakt lemez használható a legelőnyösebben. Egy ilyen "quasi online"feladathoz szükséges formulák még a probléma definiálása után is egy sor további kérdést vetnek fel, amelyek jól megfontolt megválaszolása az eredmények pontosításához pozitíven hozzájárulnak.

Ehhez még a felhasználó döntésének mikéntje is hozzátartozik, vagyis: kizárólag a szorosan vett kérdésre keres-e választ, vagy kutatásait a haterületekre is kiterjeszti. Ez az eljárás akkor kívánatos, ha egy speciális témához kevés szakirodalmi adat várható.

A lehető legjobb eredmény elérése érdekében a kívánt eredeti nyelv kiválasztása, formai és tárgyi deskriptorok, a keresés időtartamának behatárolása szükséges. A témaismeret és némi technikai szakismeret lehetővé teszi a képernyőn az azonnali reagálást. A túlságosan sok irodalmi adat egy korlátozó keresőformula alkalmazásával igen gyorsan korrigálható.

A tudományos szakkönyvtárakban a referenzs könyvtáros és az információs tevékenységet végző munkatársak adnak tanácsot a megfelelő adatbázis kiválasztásához, hiszen ők azok a szakemberek, akik akár a szekunder tájékoztatási eszköz, akár az eredeti irodalom megtalálásához szükséges beható ismerettel rendelkeznek. Ily módon ők a megfelelő partnerek mindazok számára, akik az irodalomkutatás forrásaiban és módszereiben járatlanok.

A hazai tudományos szakkönyvtárakban ma még a referenzs könyvtárosok helyett az informatikai szakemberek látják el e feladatokat, de várható, hogy a nem távoli jövőben a könyvtárosok is részt vállalnak e területen is.

New Possibilities of Literature Search in Medical Science

Edit TÓTH KUSNYERIK

The now very widespread online data banks are increasingly being supplemented with compact discs (CD-ROM). The PC and CD-ROM equipment enable the user to become acquainted with the structure of the search systems, proceeding step by step and without the online telecommunication network and modems.

Despite this, on-line use continues to provide orientation in the latest literature. In order to decide which form is the most suitable for the searcher for a given subject, it is necessary to know the questions of main emphasis in his work, the size and special features of the bibliographical and other data banks, as well as their printed versions and the full stock of the specialized library. In the scientific libraries reference librarians and staff carrying out information activity give advice on the selection of the appropriate data base since they are the experts who have the thorough knowledge needed to locate either the secondary means or orientation of the original literature.

It is still the informatics specialists who carry out these tasks in the Hungarian scientific libraries instead of the reference librarians, but it is to be expected that in the not too distant future the librarians will play a role in this field too.

AZ ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR BESZÁMOLÓJA AZ 1990-BEN VÉGZETT MUNKÁRÓL

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár valamint integrált szakfeladatainak bruttó módosított költségvetési előirányzata 256.380 eFt, teljesítése 211.711 eFt, bevételi előirányzata 13.712 eFt, teljesítése 12.889 eFt volt. Ebből közvetlenül az intézeti szakfeladat bruttó módosított költségvetési előirányzata 89.137 eFt, teljesítése 84.334 eFt, a bevételi előirányzat 5.876 eFt, teljesítése 4.831 eFt.

Megkezdődött az intézet új feladatstruktúrájához kapcsolódó átszervezés még a Szociális és Egészségügyi Minisztérium által jóváhagyott új Szervezeti és Működési Szabályzat alapján. Időközben a felügyeleti szerv, a Népjóléti Minisztérium átalakulása következtében néhány új feladat belépése miatt módosítani kellett a szervezeti rendszer koncepcióját is.

Az új struktúra feladatorientált: kiszűri a munkafolyamatokban levő átfedéseket. Lehetővé teszi a meglevő szakembergárda hatékony kihasználását. Ebben a rendszerben a dokumentumok feldolgozási módszere és üteme alapvetően megváltozott, az ebből nyújtható szolgáltatások spektruma szélesedett.

Előrelépés történt abban az értelemben is, hogy az intézetben meglevő információs tudásanyag a már megcélzott orvostársadalmon, valamint az egészségügyi szakalkalmazott rétegen kívül eljusson a tárgyban érdekelt más intézetekhez és szakemberekhez is (társadalombiztosítás, egyéb biztosítók, az Országgyűlés Egészségügyi Bizottsága, pártok szaktanácsadói stb.).

Megkezdjük a célnak legmegfelelőbb, élők munkahatékonyaságot növelő, több évre lebontott beruházási programunkat. Ennek keretében a szá-

mítógépes irodalomkutatás részére beszereztünk 1 db CD-ROM adatbázisokat kezelő rendszert. Az Információs Infrastruktúra Rendszeren keresztül továbbfejlesztettük az on-line szolgáltatást, az ehhez kapcsolódó hardver- és szoftverfejlesztésekkel együtt. Kialakítottunk egy lokális hálózatot 1 db server géppel és 7 db állomással. Ezen gépi háttérhez megkezdtuk saját adatbázisaink kiépítését.

Kiadványaink színvonalasabb előállítására érdekében beszereztünk egy komplett desktop-publishing rendszert Ventura kiadványszerkesztő programmal. Továbbfejlesztettük a nyomdai formaelőkészítést és kötet-szeti technológiát is.

Nagyjavítási munkák során céljainknak megfelelően átalakítottuk az épületet és elvégeztük a legszükségesebb állagmegóvási feladatokat.

Kaposváron megtartottuk az éves tájértekezletet.

Az egyes munkaterületek célkitűzéseinek és feladatainak teljesítése

1. Vezetés, igazgatás

Szervezeti intézkedések

A fent vázolt átszervezés keretében létrehoztuk a Szakkönyvtári Főosztályt, amelyhez a két könyvtár tartozik (eredeti elképzeléseink szerint a Bibliográfiai Osztály is e szervezeti egységhez tartozott volna), az Információs Főosztályt, melyhez a Tájékoztatási Osztály, a Vezetői Tájékoztatási Osztály és a Fordítószolgálat tartozik, a Számítástechnikai Osztályt, a Kiadói és a Nyomdai Osztályt. A többi szervezeti egység változatlan maradt.

A létszám és bér-gazdálkodás keretében alkalmaztuk a szervezeti ren-dhez igazodó munkatársi gárdát. Az optimális szakemberellátottság eléré-se természetesen fluktuációval járt.

Az intézetben működő igazgatótanács szükség szerint ülésezett és tár-gyalta meg az operatív döntésekhez szükséges feladatokat.

Bel-, és külföldi kapcsolataink

Maradéktalanul elláttuk a felügyeleti szerv szakirodalmi információs igényeit. Ez szoros személyes kapcsolattartás révén realizálódott. A minisztérium, valamint az egészségügy új intézményi struktúrájának kinevezett vezetői többségükben igénybe vették szolgáltatásainkat. Kölcsönös látogatásokkal szorosabbra fűztük a társintézetekkel a kétoldalú kapcsolatokat. Az egészség-, és könyvtárügy területén létrejött vállalkozási formákkal már induláskor biztosítottuk az intézetnek is hasznot hozó kapcsolatot.

Résztvettünk a nemzetközi szervezetek munkájában. A KGST Medinform rendszerének felbomlásával egyidőben bekapcsolódtunk az európai informatikai rendszerbe. Az intézet az Egészségügyi Világszervezet kollaboráló központja lett, és az Egészségügyi Menedzserképző Alapítvány szakirodalmi információs bázisává vált.

Az év folyamán vendégeink voltak dr. Ebenhardt Hiller az IWIM-től (Berlin), dr. Regina Kratochvilova és Eva Benesova az UVLI-től (Prága), az Egészségügyi Világszervezet több munkatársa, az Egészségügyi Menedzserképző Központ négy munkatársa.

Az intézet munkatársai közül dr. Fedinecz Sándor és Terebessy Ákos résztvett a MEDINFORM rendszertanácsának utolsó ülésén, résztvettek a frankfurti informatikai vásáron és egyben felvették a kapcsolatot a kölni DIMDI társintézettel, képviselték az ágazatot az Egészségügyi Világszervezet koppenhágai irodájánál tartott értekezleteken. Vilusz Lászlóné és Juhászné Nagymáté Éva Prágában, dr. Koltay Tibor, Cholnoky Győző, dr. Szabó Sándor Berlinben járt a társintézménynél.

2. SZAKKÖNYVTÁRI FŐOSZTÁLY

2.1 Orvostudományi szakkönyvtár

A könyvtár elmúlt évi tevékenységét döntően meghatározta az a tény, hogy dolgozói az év kezdetétől új könyvtárhelyiségben és lényegesen jobb feltételek között végezték munkájukat. Az új környezet, megváltozott körülmények között, új feladatok megoldását is igényelte. Ennek megfelelően a munkaszervezetet és a feladatok elosztását is módosítani kellett.

A következő két munkatervi feladat teljesítése maradt el:

a) Az előző évben állományba vett külföldi időszak kiadványok bejelentése (7/1985.MM rendelet szerint) azért nem történt meg, mert az OSZK Központi folyóiratkatalógusa nem tartott igényt az 1989-es gyarapodás bejelentésére. Számítógépes nyilvántartási rendszerükben változtatást hajtottak végre, s jelzésük szerint az adatokat 1991-ben fogják utólag kérni.

b) Költségvetési megtakarítás céljából, továbbá a folyóiratok cikkeinek könnyebb másolhatósága érdekében a folyóiratok kötetésére nem került és a következő években sem kerül sor.

Olvasószolgálati munka

Az új könyvtárhelyiség minden tekintetben jobb feltételeket nyújt az olvasói igények kielégítésére. A teljes könyvállomány szabadpolcra került, a kurrens folyóiratokkal együtt. Megfelelő számú olvasói férőhely áll olvasóink rendelkezésére.

A könyvtárhasználati és kölcsönzési szabályzatokat, az új lehetőségekhez igazodva megváltoztattuk. Új olvasói és kölcsönzési nyilvántartást vezettünk be, beiratkozási naplót fektettünk fel a könyvkölcsönzők számára, az olvasótermi látogatók és az általuk igénybe vett dokumentumok nyilvántartására naplót nyitottunk.

A hatékonyabb tájékoztatás érdekében megszerveztük a referenzszolgálatot. Az átköltözés befejeztével megtörtént a kézikönyvtári állomány elkülönítése, használatukhoz külön olvasói területet alakítottunk

ki. Itt helyeztük el a könyvtár katalógusait és a külföldi könyvek és folyóiratok hálózati központi katalógusait. Ezek karbantartása és aktualizálása folyamatosan történt.

Új katalógus: a Szociális és Egészségügyi könyvtár kurrens állománygyarapodásának betűrendes katalógusa.

Az olvasóterem felügyeletét ellátó könyvtáros a két elkülönített olvasói részleg metszéspontjában helyezkedik el. Itt történik az olvasói és kölcsönzési nyilvántartások vezetése, az olvasók kiszolgálása.

Az olvasószolgálat adatai:

A könyvtár hétfőtől csütörtökig 8^h-tól 19^h-ig,

pénteken 8^h-tól 14^h-ig,

összesen heti 50 órában állt az olvasók rendelkezésére.

A nyári két hónapban (július-augusztus) délután 16^h-ig volt nyitva az olvasóterem.

A beiratkozott olvasók száma 542 volt, foglalkozás szerinti megoszlásuk a következő: orvos: 81 fő, (az előző évben: 47 fő), orvostanhallgató: 104 fő, (az előző évben: 39 fő), eü. szakdolgozó: 65 fő, (az előző évben: 33 fő), eü. főiskolás: 129 fő, (az előző évben: 68 fő), egyéb diplomás: 93 fő, egyéb dolgozó: 29 fő, középiskolás: 16 fő, egyéb: 48 fő, egyéb egyetemista: 25 fő.

A kölcsönzött kötetek száma: 2880 volt.

Az olvasótermi látogatók száma 4075 fő volt. (Természetesen 1-1 fő több alkalommal is szerepel a könyvtárlátogatók összesített adatában.) A helyben olvasott dokumentumok száma: 10774 egység volt.

A könyvtárközi kölcsönzés adatai: 827 kérésre küldött 1619 dokumentum, ebből 79 könyv eredetiben; 1531 dokumentum-másolat 13.877 oldal terjedelemben; 121 kapott dokumentum.

Állományalakítás

A/ könyvbeszerzés: 827 kötet (magyar nyelvű 419, külföldi 408 kötet). Ebből: vásárlás: 78 kötet, 290.918 Ft értékben, köteles szolgáltatásból: 378 kötet, 74.463 Ft, csere: 25 kötet, 4.925 Ft, ajándék: 346 kötet, 277.300 Ft. Az ajándékként kapott könyveket a Sabre alapítvány bocsátotta rendelkezésre, valamennyi korszerű, angol nyelvű orvosi szakkönyv. Az OSZK köteles szolgálatától kaptuk meg a hazai kiadású orvostudományi és határterületi szakkönyveket, vásárlás útján pedig a magyar nyelvű egyéb dokumentumokat (szótárakat, jogi és számítástechnikai könyveket stb) - többek között - a számítógépes irodalomkutatáshoz nélkülözhetetlen tezaszauruszokat és az intézet osztályai által igényelt külföldi szakkönyveket szereztük be.

B/ A könyvtárnak járó kurrens folyóiratok száma: 625. A folyóiratállomány leltári összértéke 1990. december 31-én: 18.967 folyóirategység, 32.886.707 Ft értékben.

C/ Megkezdtek a könyvtár állományában az elavult, megrongálódott és profilidegen dokumentumok kivonását. Eddig két törlési jegyzék készült el, melyek a megrongálódott és elavult politikai műveket, továbbá az elrongyolódott szótárakat tartalmazták, együttesen 342 kötet, 27.775 Ft leltári értékben. Az adminisztratív átvezetés megtörtént.

A könyvállomány leltári összértéke 1990. december 31-én: 14.760 kötet volt, 4.325.786 Ft értékben.

A nemzetközi cseretevékenység célja a könyvtár könyv- és folyóiratállományának gyarapítása, a választék bővítése. Ezt a korábbi gyakorlatnak megfelelően folytattuk. Alapja a Hungarian Medical Bibliography, amelyből a tárgyévben az 1989. évi 1. és 2. szám készült el, ezt a juttattuk el a cserepartnereknek. A cserét az OSZK-tól többes példányként kapott idegennyelvű magyar könyvekkel és a Medimpextől kapott Therapia Hungarica folyóirattal egészítettük ki.

Az év folyamán 80 külföldi egészségügyi intézménynek küldtük el a kapcsolatfelvétel szándékát jelző körlevelünket. Ennek eredményeként 12 cserekapcsolat létesült.

A könyvtár számára az év folyamán 11 db K+F adatlap érkezett, amelyeket nyilvántartásba vétel után továbbítottunk az Országos Kutatás-nyilvántartásnak.

Az OSZK Kötelesspéldány osztályán a felajánlott dokumentumokból hetente, rendszeresen válogatunk. A gyűjtőkörbe tartozó anyagokat átadtuk a Szociális és Egészségügyi Könyvtárnak. A többes példányban érkezett kiadványokat (többnyire brosúra-jellegű, könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumokat) szétszortottuk a budapesti tagkönyvtárak között.

A folyóiratok megrendelését határidőre elvégeztük. Új folyóiratot nem rendeltünk. A magyar folyóiratok közül azokat, melyek terjesztését a Helir lemondta, az Expeditor KFT-nél rendeltük meg.

Állománybavétel, feldolgozó munka

A könyvek és folyóiratok állománybavétele rendben megtörtént. A leltárkönyvek vezetése az előírásoknak megfelelően folyt.

Az állományba vett könyvek feldolgozását, tárgyszavazását és osztályozását, valamint a katalógusok építését folyamatosan elvégeztük.

Az új könyvbeszerzésekről a Könyvek gyarapodási jegyzékének előállításához szükséges adatlapokat kitöltöttük és átadtuk a Számítástechnikai Főosztálynak. A tárgyévben 489 adatlap készült.

A külföldi könyvek gyarapodását az OSZK Külföldi Könyvek Központi Katalógusa részére folyamatosan jelentettük.

Az év folyamán 19 fölőspéldányjegyzéket kaptunk sokszorosításra és körözésre. E célra mintegy 16.000 oldal xeroxmásolat készült.

A könyvtár egyéb szolgáltatásai

A folyóirat-tartalomjegyzék szolgáltatást 1990-ben 104 megrendelő vette igénybe. Közülük egyéni megrendelő 49, közületi 55 volt. A meg-

rendelések száma összesen 51 volt. 214 féle folyóirat tartalomjegyzékének másolatát küldtük meg, közvetlenül az egyes folyóiratszámok beérkezése után.

Ez évtől kezdődően végeztük a mikrofilm lap szolgáltatásával kapcsolatos teendőket. A megrendelő intézmények száma 10 volt. A megrendelők 27 folyóiratot rendeltek meg a szolgáltatás keretében. A megrendelések száma együttesen 39 volt.

Elkészítettük a "Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről" c. ajánló bibliográfia tárgyevi 4 számát, 1323 bibliográfiai tétellel. A kiadványt közel kétszáz könyvtár kapta meg.

2.2 Szociális és Egészségügyi Szakkönyvtár

Olvasószolgálat

A könyvtár olvasótermében heti 42 órában lát el szolgálatot. A kölcsönzés reggel 8^h-tól 16,30^h-ig tart. Pénteken az olvasóterem 16^h-kor zár.

A könyvtárlátogatók száma 4867 fő volt. Ebből házi 4046 fő, külső 821 fő. A helybenolvasók száma 2125 fő, ebből házi 1638 fő, külső 487 fő. A kölcsönzők száma 2742 fő, ebből házi 2408 fő, külső 334 fő.

A kölcsönzött dokumentumok száma: 8017 egység, ebből külső kölcsönzőknek: 1825 egység. A helyben olvasott dokumentumok száma 7862 egység, ebből külső olvasóknak 1694 egység. Az olvasók közül csak xeroxmásolatot kapott 743 fő, ebből házi 663 fő, külső 80. Az újonnan beiratkozott olvasók száma 94 fő, ebből házi 49 fő, külső 45 fő.

Könyvtárközi kölcsönzés

Küldött dokumentum 161 alkalommal, 207 egység, ebből eredetiben 152 egység (könyv 135 db, folyóirat 9 db, fordítás 5 db, bibliográfia 3 db), másolatban 55 egység. Kért dokumentum 178 alkalommal, 199 egység, ebből eredetiben 167 egység (könyv 131 db, folyóirat 36 db), másolatban 32 egység, ebből külföldről 5 egység.

Nemzetközi kiadványcsere

A volt szocialista országokból 7 intézettel álltunk nemzetközi kiadványcsere-kapcsolatban, 3 folyóirat járt többé-kevésbé rendszeresen, ezek ellenében általában kiadványainkat és az Egészségügyi Gazdasági Szemlét küldtük. 5 nyugati intézet küld folyóiratokat az Egészségügyi Gazdasági Szemle ellenében.

Csere keretében küldött dokumentum 100 egység volt, ebből volt szocialista országokba 76 egység (könyv 28 db, időszaki kiadvány 42 db, egyéb 6 db) nyugati országba 24 egység (könyv 6 db, időszaki kiadvány 18 db). A kapott dokumentumok száma 85, ebből volt szocialista országokból 42 egység, (könyv 10 db, időszaki kiadvány 14 db, egyéb 18 db), nyugati országból 43 egység (időszaki kiadvány). A nemzetközi kiadványcserére 39880.-Ft-ot költöttünk.

Állománygyarapodás

Leltárba került könyv 878 db, 538061,50 Ft értékben, ebből vétel 459 db, ebből külföldi 18 db, ajándék 419 db, ebből külföldi 221 db. Időleges megőrzésű (leltáron kívüli dokumentum) 26 db volt, tehát az összes könyvgyarapodás 904 db, 538191,50 Ft értékben.

1990-ben a Könyvtárba 224 féle külföldi folyóirat járt. Ebből 195 félért rendeltünk a HELIR-nél. Az 1990-ben megrendelt összes külföldi folyóirat 1,360746.-Ft-ba került. Ebből a Népjóléti Minisztérium részére rendelt külföldi folyóiratok költsége 758411.-Ft. Ezen kívül a Könyvtárba 246 féle hazai folyóirat járt.

A WHO letéti könyvtár gondozása folyamatosan történt. 1990-ben az állomány 160 kötettel gyarapodott. 1989. december 31-én 417 bevételezett WHO könyvünk volt, a 160 kötet gyarapodással az állomány 577 kötetre nőtt.

Könyv- és folyóirat katalógusainkat folyamatosan gondoztuk. A cikk-katalógus (Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Mai Nap napilapok alapján) gondozása a szociálpolitika, társadalombiztosítás, egészségügy témában és az aktualitás felülvizsgálata folyamatosan megtörtént. Ez évi kb. 400 cikk feldolgozását jelentette. Naprakész az Egészségügyi Gazdasági

Szemlével kapcsolatos időrendi, tárgyi és szerzői szakirodalmi tájékoztatás és a Nemzetközi Lapszemle.

3. BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY

Az osztály feladata a Magyar Orvosi Bibliográfia előállítás.

1990. februárjában adtuk le a még hagyományosan készült MOB 1989/5. és májusban az 1989/6. számához az anyagot.

1990-ben a továbbiakban a MOB új feldolgozásban, számítógépes kiadvány formában került kiadásra. A magyar nyelvű MeSH tezausz ideiglenesen használható példányai 1990. márciusában készültek el, és csak ekkor, negyedéves késéssel kezdődhetett meg az évi anyag indexelése. A MeSH tezausz hibaellenőrzése (rögzítési, elírási, programhibák stb.) az indexeléssel egyidejűleg történik. A kezdeti próbaindexelés során még változott az elképzelés az indexelésre vonatkozólag, így sok esetben ismételtlen kellett adatlapot kitölteni. Ennek ellenére a Bibliográfiai Osztály a MOB 1990/1.,2.,3.,4. számait a megadott határidőre átadta további feldolgozásra, az 5-6. összevont szám elkészítése folyamatban van, de befejezése 1991. első hónapjaira áthúzódik. Egy-egy számhoz kb. 600 tételt indexeltünk. Az indexelés mellett folyamatosan javítottuk a hibalistákat. Elkészítettük a MeSH tezausz programhibáinak javításához a tesztanyagot. Az indexelés során az indexelők megjelölik az adatlapon a HMB-be felveendő cikkeket. Folyamatos betegség és személyváltozások folytán 1990. július 1-től az indexelést mindössze az osztályvezető és két nyugdíjas munkatársa végezte.

4. INFORMÁCIÓS FŐOSZTÁLY

4.1 Szakirodalmi Információs Osztály

Az osztály feladata a Szociális és Egészségügyi Vezetői Gyorsinformáció anyagának el-, ill. előkészítése, lektorálása, szerkesztése. 1990. januárjától a korábbi Egészségügyi Vezetői Gyorsinformáció nevét az egészségügyi tárca irányításában bekövetkezett átszervezések következtében módosítottuk - kiegészítettük a "szociális" jelzővel, továbbá megjelenésének gyakoriságát is havi kétszerire változtattuk. Ennek követke-

tében az elmúlt évben a kiadványnak 19 száma jelent meg 1149 referátummal, amelyeknek kb. 80%-át osztályunk tagjai készítették.

Referátumokat, valamint bibliográfiai adatokat 329 folyóirat, ill. napilap összesen 650 számából adtunk közre. Az előző évekhez képest kevesebb anyagot kaptunk más intézmények könyvtáraitól, szinte teljes kizárólagossággal az OIK könyvtárainak anyagait dolgoztuk fel.

4.2 Gyorstájékoztató Szolgálat

A szolgáltatás keretében 63 témakörben 2.239 megrendelésre (melyből 1.144 fizető és 1.095 díjmentes megrendelés) csaknem 13.000 bibliográfiai adatot szolgáltatottunk. A SOTE Kari Könyvtárának, valamint intézetünk folyóiratbázisának közel 1.000 folyóiratát kísértük figyelemmel. Az év során 24 alkalommal végeztük el a sokszorosítandó kartonsozások szerkesztését, s postáztuk megrendelőinknek.

A Gyorstájékoztató anyagának válogatásával egyidőben a hungarikákat is jelöltük a Magyar Orvosi Bibliográfia számára. A hungarika anyag teljesebbé tétele érdekében az Orvosi Hetilapban felhívást tettünk közzé, melyben arra kértük a külföldön publikáló magyar szerzőket, hogy a megjelent közleményük egy különlenyomatát juttassák el intézetünknek.

4.3 Fordítószolgálat

Rendelt fordítások:

1990-ben összesen 483 db. rendelt fordítás készült 13.529 oldal terjedelemben. Ebből 313 db. fordítás készült express határidővel 10.074 oldal terjedelemben a Népjóléti Minisztérium részére.

Az 1990.es év folyamán a minisztérium szerkezeti struktúrájának változása az intézet részéről is sürgős intézkedéseket tett szükségessé. Hirdetések útján elsősorban olyan munkatársak jelentkezését vártuk, akiknek felsőfokú közgazdasági és jogi ismereteik idegen nyelvterületen is elsőrangúak. A hirdetés olyan eredményes volt, hogy tulajdonképpen ezzel az új összetételű gárdával készítettük a fordítási megrendelések kb.

80%-át. A múlt év folyamán kb. 50 állandó megbízottunk közül 38-an az 1990-es évet megelőzően nem álltak szerződésben az OIK-kal. Az elkészült fordításokat szakmai és nyelvi szempontból kb. 10-en ellenőrizték, ebből csak mintegy 3 fő olyan, aki régebben is teljesített hasonló jellegű megbízatást. A nyilvántartott és bármikor hívható fordítók száma: 102 fő.

Az osztály ilyen jellegű munkája az 1989-es évhez viszonyítva kb. 50%-kal megnövekedett.

A nyugati országok társadalombiztosítása témaköréből speciális összeállítást készítettünk a Népjóléti Minisztérium részére a fordítási archívum anyagaiból.

Az OMIKK és az OIK együttműködéséből származó kiadványok 1990-ben:

Timár Miklós: Foglalkozási betegségek (lekt.: Mányai Sándor), Foglalkozási eredetű rákos megbetegedések (ford.: Mányai Sándor), Ditiokarbonát peszticidek etilén-tiokarbamid és propilén-tiokarbamid (ford.: Mányai Sándor).

Jelölt fordítások:

A Gyógyszereink c. folyóiratban publikált jegyzékekben 229 fordítást hirdettünk meg, ezen belül három tematikus jegyzéket a következő tárgyakból: AIDS, hipertonia, rheumatologia. Mivel a Gyógyszereink a II. félévre nem vállalta a jegyzékek közlését, az Orvosi Hetilaphoz juttattuk el két újabb jegyzékünket, ezek közül az első januárban jelent meg. 259 megrendelés érkezett 977 jelölt fordításra, összesen 12.109 oldal terjedelemben.

A jegyzékekben 35 új szemletanulmányt publikáltunk összesen 718 oldal terjedelemben. A fordításokon és a szemletanulmányokon kívül tömörítvények is bővítik a választékot. A tárgyévben 100 db tömörítvényt regisztráltunk.

4.4 Témafigyelő Szolgálat

A szolgáltatás keretében 39 témát figyeltünk. Az 1990-es évben ennek a szolgáltatásnak 1991 fizető és 307 díjmentes megrendelője volt. A külföldi megrendelők, első sorban az Erdélyben élő magyar orvosok a szolgáltatást már évek óta díjmentesen kapják. Továbbra is az új gyógyszerek iránt a legnagyobb az érdeklődés. Ezt követik az egészségügyi szervezés, ipari és mezőgazdasági munkaegészségügy, az általános orvosi gyakorlat aktuális kérdései, valamint a sokk és reanimáció és az aneszteziológia aktuális kérdései című témák.

Az év folyamán csaknem 40 fős külső munkatársi szakembergárda közreműködésével kb. 3000 referátumot készítettünk. A kijelölt közlemények referátumait úgy szerkesztettük, hogy azok egyidejűleg több témakörbe is besorolhatók legyenek. Ennek következtében megtakarítást értünk el a nyomdai költségek és a honoráriumok tekintetében. Az elkészült, sokszorosított anyagot havonként postáztuk megrendelőinknek. A korábbi tapasztalatokat megerősítve, továbbra is első sorban az angol nyelvű irodalom áll az első helyen, amelyet a német követ. Az intézet folyóiratállományán kívül a SOTE Központi Könyvtára, a Heim Pál Kórház, az OGYI, az OMI, a MN Központi Kórház kb. 50 féle folyóiratát is felhasználtuk referáló szolgáltatásunkban.

4.5 Tömörítvények az egészségügyi szakdolgozók számára.

1990-ben 167 tömörítvény készült 744 oldal terjedelemben. A tömörítvényekben, melyek zöme a NŐVÉR-ben jelent meg, ez évben is főként angolszász és német nyelvterületen megjelenő, valamint francia folyóiratokból dolgoztunk fel cikkeket. 1990-ben 1100 megrendelőt tartottunk nyilván, ez a szám megfelel az 1991-re előjegyzettek számának.

A kiadvány propagálása céljából orvosi folyóiratokban (Orvosi Heti-lap, Lege Artis...) jelentettünk meg hirdetést, valamint ismertetést közölt róla a Családi Lap. Az olvasók részéről számos pozitív visszajelzés érkezett a Nővér c. folyóira-ra vonatkozóan. A folyóiratban nem közölt tömörítvényekről az 1990/2. számban jegyzék jelent meg. Ebből 100 tömörít-

vényre érkezett megrendelés. Az év során összesen 171 tömörítvényre kaptunk megrendelést.

5. SZÁMÍTÓGÉPES INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁSI OSZTÁLY

Szakmailag a legnagyobb jelentőségű változást a *CD-ROM* eszköztár megérkezése és üzembehelyezése jelentette. A szakmai horizont kitágult. új perspektívák és feladatok jelentkeztek. A munkaállomás az alábbi egységekből áll: Hitachi típusú, számítógéppel egybeépített 8-lemezes multidisk drive; klaviatúra és színes monitor, Hewlett-Packard Laser Jet II típusú nyomtató.

A megrendelt adatbázisok közül az alábbiak érkeztek be a tárgyévben:

SilverPlatter rendszerben: EMBASE (Excerpta Medica; átfogó orvostudományi adatbázis), PsycLit (pszichológia), Sociofile (Sociological Abstracts + SOPODA), Cancer CD (többforrású kísérleti és klinikai onkológiai adatbázis)

Popline (demográfiai adatbázis), CINAHL (nővér- és egyéb egészségügyi szakdolgozóképzés), Healthplan (egészségügyi szervezés, tervezés).

Compact Cambridge rendszerben: Medline (átfogó orvostudományi adatbázis)

Compact Library rendszerben: AIDS (többforrású bibliográfiai, részben full text adatbázis)

ISI-rendszerben: Science Citation Index (a multidiszciplináris adatbázis két minta-évfolyama, ajándékból)

Az éves munkaterv készítésekor nem terveztük, hogy a fenti adatbázisokat négy különböző rendszerben szállítják. Ennek ellenére az osztály minden diplomás munkatársa mind a négy parancsnyelvet elsajátította. Az online keresésben eddig nem használt de *CD-ROM*-on megkapott adatbázisok esetében az új információkereső nyelveket is el kellett sajátítani. Ezt a feladatot minden munkatárs teljesítette.

Folytattuk a Népjóléti Minisztérium vezető munkatársai részére nyújtott számítógépes szakirodalmi információs tevékenységünket. Ennek keretében számos új irodalomkutatást végeztünk és folyamatosan adtunk több témában és több címre folyamatos szelektív információs szolgáltatást (SDI). E tevékenységünk mindenekelőtt a főhatóság döntéselőkészítési tevékenységének információs háttérét volt hivatott szolgálni. A minisztériumon kívül a tárca egyes kiemelt feladatainak megvalósításán dolgozó számos intézménynek és testületnek is szolgáltatottunk rendszeresen információt. A korábbi évek gyakorlatához hasonlóan, de lényegesen nagyobb számban tartottunk intézetünk vendégei számára online és - újdonságként - CD-ROM bemutatókat az osztályon, a meghívottak igen széles köre számára.

1990-ben is különös súlyt helyeztünk a szolgáltatás gyorsaságára. A megrendeléseket általában néhány napon belül teljesítettük. Szükség esetén személyes konzultációt folytattunk a megrendelővel, és ha erre igény volt, biztosítottuk a terminál melletti jelenléte is. A kereséseket az adatbázisok bővülő körében végeztük. A keresések tematikáját tágította a főhatóságunk profilbővülése is, valamint az orvostudománnyal és egészségüggyel összefüggő közgazdasági, pénzügyi, műszaki stb. területek részéről jelentkező információ-igény. A tematikailag egyre inkább szerteágazó feladatok megkövetelték, hogy 1990-től a Data-Star mellett más host (adatközpont) szolgáltatásait is igénybe vegyük. E téren elsősorban a DIMDI - a nyugatnémet orvostudományi információs intézet - adatbázisai jönnek szóba. Ezt részben a speciális adatbázisok (HECLINET stb.) indokolják, részben pedig a magyar egészségpolitika nyugat-európai (német) orientációja és modellkeresése.

Igen eredményesnek bizonyultak a SOLIS és SOMED adatbázisokból végzett keresések. Ezek a DIMDI szociológiai, ill. szociálmedicinális adatbázisai; nyelvük és teauruszuk német. Használatuk a társadalomorvostan, egészségpolitika és szociológia angol-német terminológiájának ismeretét követeli meg.

Hagyományos (manuális) irodalomkutatást csak augusztus végéig végeztünk; ezután a hagyományos megrendeléseket is CD-ROM-mal teljesítettük. Ugyancsak CD-ROM keresést végeztünk ettől az időtől kezdve

az online megrendelések többségében is. A manuális irodalomkutatás keretében 92 új bibliográfia készült. Ezen kívül 5 esetben az archivált hagyományos ill. számítógépes dokumentumjegyzékekből tudtuk a megrendelést teljesíteni. A manuális témabibliográfiákban szolgáltatott adatok száma: 3002. Csak magyar irodalomból készítendő jegyzéket 8 esetben, csak külföldit 69 esetben, vegyest 15 esetben igényelték. A legfrissebb irodalmat (0-3 éves visszatekintő időszak) 24-en kérték. 5 évre vonatkozó retrospektív szakirodalmi jegyzékre 40-en, ennél is régebbi időszakra vonatkozó retrospektív szakirodalmi jegyzékre 28-an tartottak igényt. A manuálisan készült témabibliográfiákra 63 esetben érkezett másodlagos megrendelés (2482 adat, 245 oldal). A CD-ROM segítségével szeptember 1. és december 31. között végzett irodalomkutatások száma: 101. Össztételszám: 6800.

A különféle adatbázisok használata:

MEDL: 72, EMED: 22, Psyclit: 5, SCI: 3, SOCA: 10, Healthplan: 5, Popline: 1, CINA HL: 2, Cancer-CD: 2. Floppyn 5 esetben szolgáltatunk anyagot.

Online irodalomkutatással 345 retrospektív bibliográfiát készítettünk. Ebből 262 offline bibliográfia volt. 83 esetben - amikor a sürgősség indokolta és az alacsony találatszám lehetővé tette - online kiíratást végeztünk. Néhány esetben csak a legfrissebb rekordokat írtattuk ki, amelyekkel az irodalomkutatást igénylő el tudta a munkát kezdeni, a többi off-line formában rendeltük meg. Az év során futott SDI-profilok száma: 118 téma, tizenkét témával több, mint 1989-ben, annak ellenére, hogy a munkatervben a CD-ROM bevezetése miatt az SDI profilok csökkenésével számoltunk. Egyes témák anyagát rendszeresen több címre küldtük meg. A címzettek országos jelentőségű kiemelt szociális és egészségügyi feladatok minisztériumi és más testületi képviselői voltak. Az AIDS-profil ezeken kívül ingyenesen küldtük a szófiai társintézetünknek és a marosvásárhelyi klinikának.

Az offline retrospektív bibliográfiákban összesen 16.000 rekordot szolgáltatunk, ezek minden esetben tartalmazták a bibliográfiai adatokat, csaknem mindig az angol nyelvű referátumot, olykor a deskriptorokat és az első szerző affiliációját is, - a megrendelő választása szerint.

A külföldi számlák helyességét a számítógépes protokollokkal történő egybevetés alapján folyamatosan ellenőriztük és visszaigazoltuk az OMIKK-Technoinformnak. Elvégeztük a megrendelők részére leszámoló- zandó összegek kalkulációját a Data-Star és a DIMDI számlák alapján. Az offline anyagok eredeti példányait archiváltuk, és nyilvántartásba vet- tük. Az egyes bibliográfiáknak magyar nyelvű címet adtunk abból a cél- ból, hogy a tájékoztatás részére hozzáférhető, a másodlagos felhaszná- lás céljára pedig publikálhatók legyenek. A tárgyévben az egyéni meg- rendelők részére 84 másodlagos számítógépes témabibliográfiát értéke- sítettünk; a NM-nak és egyéb szolgálati célra 50 dokumentum-jegyzéket adtunk másolatban.

Online- és CD-ROM bemutatóval egybekötött előadást tartottunk júni- usban a Szombathelyi Tanárképző Főiskola hallgatói, szeptemberben két ízben a SOTE V. éves hallgatói számára. Decemberben orvosi könyv- tárosok részére tartottunk számítógépes továbbképzést. Júliusban az osz- tályvezető előadást tartott a kaposvári tájérkezleten. Novemberben fo- gadtuk a POTE Központi Könyvtára munkatársát, és háromnapos számí- tógépes irodalomkutatási oktatásban részesítettük. Októberben az OMIKK-ban résztvettünk a Data-Star háromnapos továbbképző tanfo- lyamán. Kölcsönös tapasztalatcsere céljából az osztály munkatársaival meglátogattuk a SOTE Központi Könyvtárát, Az MTA Könyvtárát és az OMIKK társosztályát, illetve fogadtuk az ő látogatásukat.

6. ORSZÁGTANULMÁNYOK OSZTÁLYA

10 új intézménnyel bővítettük kapcsolatainkat és folytattunk kiad- ványcserét. A nemzetközi egészségügy tájékoztatáshoz szükséges infor- mációk gyűjtése és feldolgozása folyamatosan megtörtént (információ- csere 20 hazai és 30 külföldi intézettel) 450 dokumentum (20 ezer oldal feldolgozása). Részt vettünk a Szociológiai Társaság, a MOTESZ és az információs intézmények által szervezett kongresszusokon, előadáso- kon. Elvégeztük az európai dokumentumgyűjtemény rendezését, selejte- zését.

A minisztérium nemzetközi együttműködési munkaterve, ill. eseti megbízásai alapján a következő országokról készültek tájékoztató tanulmányok:

Új tanulmányok: Franciaország, 47 old.; Kanada, 44 old.; Málta, 30 old.; Zimbabwe, 28 old.; Szovjetunió, 55 old.; Albánia, 26 old.; Lengyelország, 53 old.; Csehszlovákia, 55 old.

Aktualizált tanulmányok: Anglia, 85 old.; Hollandia, 75 old.

Lektorálásra, gépelésre *előkészített tanulmányok:* Dánia, 40 old.; Koreai Közt., 40 old.; Spanyolország, 50 old.

A terjesztéshez szükséges alapadatok és teljes dokumentumanyag összegyűjtése, reklám és propagandaanyag kidolgozása és átadása a Kiadói osztálynak megtörtént. 15 ország anyagát készítettük elő határidőre.

Nemzetközi tájékoztatásra 32 alkalommal készítettünk összehasonlító adatokat tartalmazó összeállítást.

7. KÖNYVTÁRHÁLÓZATI ÉS OKTATÁSI OSZTÁLY

A Somogy megyei Kórház-Rendelőintézet Orvosi Szakkönyvtárával közösen Kaposváron megszerveztük az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 17. tájértkezzetét.

Regionális munkaértekezletet öt alkalommal tartottunk, 10 alkalommal tettünk látogatást a tagkönyvtárakban.

Felmértük a szociális területen működő könyvtárakat, a helyszínen tanulmányoztuk a könyvtárak helyzetét, szolgáltatásaikat és erről beszámoló jelentést készítettünk. Felmértük a hálózat és a koordinációs kör továbbképzési igényeit és elkészítettük a képzési ütemtervet.

Három ízben továbbképző előadásokat szerveztünk a hálózat könyvtárosai számára.

Megismertettük a MicroISIS program használatával a pécsi és a miskolci regionális központok könyvtárosait.

Igény híjával nem szerveztünk tanfolyamot a hálózati könyvtárosok számára bibliográfiai leírás és katalógusszerkesztés témakörében.

Részt vettünk az OSZK-KMK által szervezett, és a hálózati könyvtárosokat érintő tanfolyamok propagálásában és szervezésében.

Látogatást szerveztünk a regionális központok, az alközpontok és az országos intézetek könyvtárvezetői számára, amelynek keretében megismerkedhettek az OIK újjáépített könyvtárával, valamint a fontosabb szolgáltatásokkal (számítógépes irodalomkutatás, a tervezett CD-ROM szolgáltatás), és az elkészült adatbázisokkal (a hálózat folyóiratainak lelőhelyeit tartalmazó PERLIB adatbázissal és a MOB-bal).

A hálózat és a koordinációs kör 279 könyvtárától megkért adatok alapján elvégeztük a PERLIB adatbázis 3111 rekordjának aktualizálását.

Nyilvántartást vezettünk a központi könyvkatalógusba jelentő könyvtárakról és a bejelentett állomány nagyságáról.

Folyamatosan szerkesztettük az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózat és koordinációs kör külföldi orvosi-biológiai és határterületi könyveinek központi katalógusát, 5000 új 1990-ben beszerzett könyv esetében bővítettük a katalógust, ill. aktualizáltuk a lelőhelyeket.

Összegyűjtöttük, ellenőriztük az országos feladatkörű szakkönyvtárak 1990. évi statisztikai jelentéseit, és eljuttattuk az MM Tudomány-szervezési Intézetéhez.

Megküldtük a hálózati könyvtáraknak az OSZK Központi Folyóirat-katalógusától beérkezett preprinteket, majd a javítások elvégzése után visszajuttattuk a KFKK-nak.

Elvégeztük a Soros- és a Sabre alapítványoktól származó ajándék-könyvek szétosztásával kapcsolatos szervezőmunkát, és statisztikát készítettünk a szétosztásról az alapítványok számára.

Megjelentettük Az Orvosi Könyvtáros és a Health Information and Libraries c. folyóiratokat.

8. KIADÓI ÉS TERJESZTÉSI OSZTÁLY

A kiadói osztály fő feladatát 1990-ben az anyagok előkészítése és időszaki megjelentetése, az irodalmi szerkesztés, továbbá a technikai paraméterek meghatározása, a kéziratok munkamenetének ellenőrzése képezte.

Kiadványaink:

1. *Health Information and Libraries* (angol nyelven)

A kiadvány 1990-ben indult, tervezett 4 száma megjelent. A világ több országából érkeztek levelek, amelyek arról tanúskodnak, hogy a HIL mind tartalmilag, mind formailag elnyerte olvasóinak tetszését.

2. *Mezőgazdasági Orvosi Szemle*

Szintén első éves kiadvány, a tervezett 4 szám megjelent. A folyóirat technikai kivitelezése a kiadói osztály munkájával valósult meg.

3. *Szociális és Egészségügyi Gyorsinformáció*

1989. végéig havonként, a múlt évtől azonban kéthetente jelent meg. Különböző nehézségek miatt - a Ventura gép meghibásodása, a szerkesztő betegsége, az illusztrációs anyagok nagy tömege stb. - néhány esetben dupla számot kellett kiadnunk.

4. *Nővér*

A tervezett 4 szám megjelent. A több, mint 1200 előfizető arról tanúskodik, hogy a kiadványnak vitathatatlan tekintélye van az olvasók körében.

5. *Magyar Orvosi Bibliográfia* (MOB)

A tervezett 6 számból mindössze 3 jelent meg. Ennek a kiadványnak új borítót készítettünk, felújítottuk technikai paramétereit.

6. *Gondozás*

A tervezett 4 szám helyett csak 2 látott napvilágot.

7. Az Orvosi Könyvtáros

Az évi 4 szám megjelent. A kiadvány új borítót és korszerűbb kötést kapott.

8. OIK Tájékoztató

Időben megjelent mind a négy szám. A kiadványnak új borítót és technikai paramétereket terveztünk.

9. Témafigyelő

Havonként 200-250 téma lát napvilágot.

10. Tartalomjegyzék-fordítás

A kéziratok beérkezésétől függően az osztály rendezi sajtó alá és ellenőrzi megjelentetését.

Az 1990. évi időszak kiadványokon kívül megjelentek a következő kiadványok is: Bartha Ferenc-Sándor Judit: Egészségügyi tevékenység - polgári jogi felelősség; Bánk Endre-Kazi Zoltán: Művi humán reprodukció; Füller-föld terápiás alkalmazása Gramoxon-A (paraquat) mérgezésben. Előkészítő munkával vettünk részt az 1991-re beütemezett Orvosi Szótár megjelentetésében.

9. Nyomdaüzem

Az osztály 1990-ben folyamatosan végezte az intézet kiadványainak és szolgáltatásainak nyomdai munkáit. 1990-ben 46 alkalommal 24.626 kötetben jelentek meg. Az 1989-es évhez képest jelentős minőségi és mennyiségi változás következett be. A bekötött kötetek száma több, mint 10.000 db-bal, a lehúzási szám közel 500.000 oldallal nőtt.

Folyamatosan végeztük kiadványaink kötését és postázását, valamint a Témafigyelő és Gyorstájékoztató sokszorosítási és kartonvágási munkáit. A Gazdasági osztállyal közösen vezettük a címváltozásokat és nyilvántartásokat. Az osztályok által leadott körleveleket és sokszorosítási munkákat előzetes megbeszélés alapján azonnal vagy rövid határidővel

teljesítettük. Folyamatosan vezettük az osztályra vonatkozó nyilvántartásokat és elszámolásokat. A lehúzott oldalak száma összesen 2.406.127

10. Gazdasági Hivatal

Végrehajtottuk a tervekben szereplő rutinfeladatokat. Kiemelten kezeltük az épület rekonstrukciós munkálatait, valamint beruházási tevékenységét. Tovább folytattuk a számítógépesítést, az árinformációs rendszer kiépítését, és az intézetre vonatkozó jogszabályok előkészítését.

A munkatársak tudományos és szakirodalmi tevékenysége

ARATÓNÉ LUX Ágnes: Néhány gondolat a "Lehetnek-e rentábilisak a könyvtári szolgáltatások" című cikkhez. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 2, 155-156.

BENDA Mária: Beszámoló az európai orvosi könyvtárak és tájékoztató intézetek 1988. november 2-6-án megtartott konferenciájáról. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 1, 71-79.

BENICZKY Gáborné: A könyvtárügy Hollandiában. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 4, 322-330.

BERECZ Katalin: Lehetnek-e rentábilisak a könyvtári katalógusok? Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 1, 15-17.

- Néhány adat a magyar könyvtári rendszer jelenéről, hiányosságairól és jövőjéről. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 2, 141-154.

- Számítógépes hálózatok hazánknál fejlettebb országokban. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 3, 188-200.

BORSY Tamás: Felejtsük el a mágneses adathordozókat? Kezdeti tapasztalatok a CD-ROM adatbázisok felhasználása terén. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 3, 222-230.

FREISINGER Jenő: Hogy állnak a katalógusok? Hálózati tapasztalatok és tanulságok. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 1, 5-13.

KOLTAY Tíbor: A szerzői útmutatók orvosi folyóiratainkban. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 4, 276-289.

- A szociális, egészségügyi és orvosi könyvtárosok új nemzetközi folyóirata. Könyvtáros, 1990, 40, 5, 311-312.

- Referatyivnij tyekszt i vtoricsnaja kommunikacija. Szemantika i obucsenyije inosztrannim jazikam. Budapest: BKE, 1990, 12.

- The structure of medical papers and their author-abstracts. Health Information and Libraries. 1990, 1, 2, 55-60.

- Beitrag zur Analyse von Strukturen medizinischer Zeitschriftenartikel und deren Zusammenfassungen. DDR-Medizin-Report, 1990, 19, 6, 333-337.

- A referátumok szerkezete angol nyelvű orvosi folyóiratainkban. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 2, 144-140.

- Komplex referálási irányelvek - hatékony referálás. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1990, 37, 10, 409-413.

- Jescso raz ob informatyivnosztyi referata. Naucsno-tehnicseszkaja informacija, sz, 2, 1990, 9, 30.

KUSNYERIKNÉ TÓTH Edit: A témafigyelő szolgálat helye a szakirodalmi információban. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 4, 262-275.

TEREBESSY Ákos: Az információfelhasználás hatékonyságának növelése a szociális és egészségügy területén. Az Orvosi Könyvtáros, 1990, 30, 1, 31-39.

Report on the Work of the National Institute for Medical Information in 1990

Due to the reforms of the Ministry of Welfare supervising the Institute and therefore introducing some new tasks in the scope of its activities the concept of the organizational system had to be modified.

For the literature search service a CD-ROM device has been purchased. The online service, its hardware and software have been further developed. A local area network serving 7 terminals was created. For improving the quality of our publications a Ventura desk-top publishing system is used. The printing and binding technology has been also improved.

The building of the Institute has been reconstructed to fit its purposes better.

The 18th annual meeting of medical librarians and advisors took place in Kaposvár.

A Special Library Head Department comprising the two libraries of the Institute was created in course of the reorganization. The Information Department, the Department of Manager Information and the Translation Service belong to the Head Department of Information. The other organizational units remained unchanged.

We took part in the work of international organizations. Following the cessation of the Comecon MEDINFORM system, we joined the European system of informatics. Our Institute became a collaborating center of the World Health Organization and an information basis providing the Health Manager Education Foundation with professional literature.

The Medical Library is working in a new, well equipped room. Moving to the new place provided possibility to separate the handbook stocks and make a separate library and the union catalogues of foreign books and journals are also there.

The number of the readers was 542; 4075 readers attended the reading rooms. 2880 issues were lent and 10.774 documents read in the library.

Interlibrary loan data: 1619 documents were sent on 827 requests (comprising 79 original books), copies of 1531 documents (13.870 pages). The library received a total of 13.877 pages of 121 documents. The holdings expanded by 827 volumes. The library also got charge-free modern English language medical books from the Sabre Foundation. The library received 625 current medical journals.

The Institute sent over 80 letters to various foreign health institutions willing to start new collaboration. Of these 12 exchanges are successfully functioning.

In 1990 the journal-contents service got orders from 104 users (49 individuals and 55 institutions). Contents of 214 different journals were copied and posted. The microfilm service got 39 orders for 27 journals.

The Library for Social and Health Literature had 4867 readers. 2125 read in the library, 2742 charged documents. The number of documents lent was 8017. 7862 document were read in the library. 743 readers ordered xerox copies. 94 new readers joined the library. In the course of 161 interlibrary lendings 207 documents have been sent (152 in original). 178 requests comprised 199 documents (167 in original). The total increase of holdings was 904 issues. In 1990 the library received 224 foreign and 246 Hungarian journals. The WHO deposit library is steadily developing: its holdings increased to 577 documents. Annually over 400 articles from Hungarian newspapers covering the fields of social politics, social insurance and health have been processed. The International Newspaper Review gives up-to-date topic, author and subject information on special literature presented in the Review of Health Economics ("Egészségügyi Gazdasági Szemle").

The manuscript of the last traditionally edited issue of the "Hungarian Medical Bibliography" ("Magyar Orvosi Bibliográfia", MOB) was submitted in February, 1990. Since 1990 MOB is published using computerized editing. The Hungarian MeSH thesaurus issues for temporary use were prepared in March, 1990; only following that the annual material has been indexed. The error check of MeSH thesaurus has been made in parallel with the indexing. After the first test indexing due to the changing of indexing concept, the data forms had to be repeatedly filled in. Nevertheless the Biblio-

graphic Department submitted the 1st-4th MOB issues in time. Preparing of the 5th-6th joint issue is in process, however it was finished only by the beginning of 1991. About 600 items are indexed for each issue.

In January 1990 the title of "Quick information for health managers" (abstracting journal) has been modified to "social and health...", considering the reorganization of the Ministry of Health. "Quick information ..." is now published every two weeks. Hence 19 issues have been published with 1149 abstracts. The abstracts and bibliographic information have been processed from 65 issues of 329 journals and newspapers. Compared to the previous years, other libraries provided less material; this time almost exceptionally materials of the Institute's libraries provided the materials.

The "Quick Information Service" (bibliographic current awareness service) provided about 13000 bibliographic items on 2.239 requests on 63 topics. For this purpose nearly 1000 journals from the Central Library of the Semmelweis Medical University and our Institute have been processed.

To achieve a more complete processing of hungarica (publications by Hungarian authors abroad and publications a Hungarian medicine and health issues) we addressed with the help of the weekly "Orvosi Hetilap" Hungarian authors publishing in foreign journals to send a reprint of their publications to our Institute.

In 1990 483 translations has been made (13.529 pages). Of these 313 translations (10.074) were ordered by the Ministry of Welfare as urgent. In 1990 the alterations of the organizational structure of the Ministry also required quick changes at our Institute. Looking for lawyers and economists with good knowledge of foreign languages we put advertisements in several journals. The new team based on the applications makes about 80% of all the ordered translations. 38 colleagues of those 50 working constantly for the Institute had no contract with us before 1990. The quality and professional accuracy of the translations was controlled by 10 colleagues. Only 3 of them had performed similar tasks for us in the past. At present the Institute has 102 enlisted translators taking orders any time. A special material concerning social insurance of the western

countries based on the translation archive was prepared for the Ministry of Welfare. We made 229 translations in marked topics, comprising three thematic lists in the following fields: AIDS, hypertension, rheumatology. We got 259 orders for 977 marked translations (12.109 pages). 35 new reviews were made (718 pages). Aside from reviews and translations 100 shortened translations were prepared in 1990.

The "Thematic Follow-up Service" (abstracting service) covered 39 topics. In 1990 we had 1991 paid and 307 charge-free orders. Our foreign customers, especially physicians working in Transilvania get this service free of charge.

The customers mainly focus their interest on the new drugs. It is followed by health organization, industrial and agricultural occupational hygiene, current problems of general practitioners, resuscitation, shock and anesthesiology. Our 40 part-time colleagues prepared about 3000 abstracts this year. Previous experience and present data indicate that English language literature stands on the first place and is followed by the German one.

In 1990 167 abstracts on 744 pages were prepared for health personnel. Most of these abstracts mainly based on English, German and French literature were published in the abstracting journal for nurses "Nővér"(Nurse), which had 1100 subscribers. From the abstracts not published in the journal 100 were ordered. In 1991 we had altogether 171 orders on abstracts.

In the field of information retrieval the most important step was the installation of a CD ROM device. This year the following databases became available on CD-ROM: Silver Platter system - EM-BASE, PsycLit, Sociofile, CancerCD, Popline, CINAHL, Healthplan; Compact Cambridge system - Medline; Compact Library system - AIDS; ISI system - Science Citation Index.

We continued our information retrieval activity for the managers of the Ministry of Welfare. Several new searches and SDI have been carried out to promote governmental decisions by creating appropriate information background. Aside from the Ministry of Welfare other institutions per-

forming important work were systematically supplied with information. Continuing our tradition, online and CD-ROM demonstrations have been organized for the guests of our Institute.

In 1990 our attention was focused on making our services more quick; the orders are usually performed in one-two days. Sometimes we consulted our customers or guaranteed his presence at the terminal if necessary. Information retrieval is performed in a widening choice of databases, due to the expanding profile of the activities of the Ministry of Welfare as well as the information requirements concerning the economical, financial, technical etc. aspects of public health.

The growing tasks have overgrown the Data-Star requiring services of another hosts. DIMDI is one of those which seem to meet our requirements, on one hand due to its special databases (HECLINET etc.), on the other - due to the West-European (German) orientation of Hungarian health politics. Searches in SOLIS and SOMED databases proved to be effective.

Manual bibliographic research has been performed only till August, since that time traditional requests, as well as additional ones to most of the online orders are performed with CD-ROM. Manual searches resulted in 92 bibliographic lists, with 3002 items. 5 requests could be fulfilled from the archive of earlier manual or online searches. We had 8 requests for Hungarian documents only, 69 requests for foreign and 15 orders for mixed-type documents. There were 24 requests for recent literature (0-3 years). Lists with 5-year retrospectivity were ordered by 40, and that over 5 years - by 18 customers. 63 secondary requests (2482 items, 245 pages) were recorded for manual bibliographic lists. 01 bibliographic searches have been made on CD-ROM during the period between Sep.1 and Dec.31 (total number of items 6800).

345 retrospective searches were carried out online (16.000 items), comprising 262 offline bibliographies. In 83 urgent cases when only few data were found their print-out was performed online. In some cases only the latest results were printed out providing possibility for a customer to start his research work immediately, while waiting for the rest to arrive off-line. Despite the use of CD ROM and the expected decrease of SDI-

profiles, they comprised 118 topics in 1990 exceeding the previous year by 12. The material on some topics was systematically sent to several customers from the Ministry dealing with social and public health problems at the national level. The AIDS profile was sent charge free to the partner institute in Sofia and a Marosvasarhely Clinic (Romania). The original off-line bibliographies were archived and supplied with Hungarian titles to make secondary use easier. In 1990 84 bibliographies were sent to individual customers for secondary use. 50 documents were copied for the Ministry of Welfare and other authorities.

Five regional meetings were organized in 1990. The Department of Network and Training made visits to 10 libraries of the network. Reports evaluating activities of the libraries of social welfare profile, as well as the general situation and services of the libraries were prepared. The demands for training of the librarians of the network have been assessed. Lectures were performed in three occasions for the network. The most important services of the Institute and the new data bases (PERLIB - union catalogue of foreign journals and MOB) were demonstrated to the head librarians of the regional libraries, subcentres and national institutes. Using the data sent by 279 libraries of the network we could actualize 311 records of the PERLIB data base.

The union catalogue of foreign books was extended by the cards of 500 new books. We organized the distribution of the books given as a present from the Soros and the Sabre Foundations.

Statistical information studies of the following countries were prepared:

New studies: France, 47 pp.; Canada, 44 pp.; Malta, 30 pp.; Zimbabwe, 28 pp.; USSR, 55 pp.; Albania, 26 pp.; Poland, 53 pp.; Czechoslovakia, 55 pp.

Actualized studies: Great Britain, 85 pp.; the Netherlands 75 pp.

32 comparative studies were prepared for international information.

Publications of the Institute:

1. Health Information and Libraries (in English). 4 planned issues of this publication have been published in 1990. The letters of our readers from different countries indicate that they appreciate its form and contents.
2. Mezőgazdasági Orvosi Szemle (Agricultural Medical Review). Also published for the first time. The planned 4 issues have been published.
3. Szociális és Egészségügyi Gyorsinformáció (Quick Information for Social and Health Managers). Since 1990 published every two weeks. Due to technical problems sometimes double issues had to be published.
4. "Nővér" (Nurse). The planned 4 issues have been published. More than 1200 subscribers prove that this journal is accepted by the readers.
5. Magyar Orvosi Bibliográfia - MOB (Hungarian Medical Bibliography). Of the 6 planned issues only 3 have been published. Issues 4 and 5-6 were prepared in 1991.
6. Gondozás (Care). Of the 4 planned issues only 2 have been published.
7. Orvosi Könyvtáros (Medical Librarian). The 4 issues have been published with new modern cover.
8. OIK Tájékoztató (Information about new foreign books). All the 4 issues comprising 1323 bibliographic items have been published in time with new cover and modern technical parameters. About 200 libraries received this recommending bibliography.
9. Témafigyelő (Thematic Follow-up). 200-250 themes are published every month.
10. Translations of tables of contents.

Referátumok - szemlék

BRANDON, A.N, HILL, D.R.: Selected list of books and journals for the small medical library

Bulletin of the Medical Library Association, 1991,79,2,195-222.

Válogatott könyv- és folyóiratlista a kis orvosi könyvtárak számára

A címfordításba nyugodt szívvel zárójelbe odatehettük volna: "a kis (amerikai) orvosi könyvtárak számára". A már fogalommmá vált Brandon-Hill lista 1991-es változata ugyanis 607 könyv és 140 folyóirat megvásárlását javasolja összesen 77.700 dollárért (ebből 60.000\$ a könyvek ára és 17.700\$ a folyóiratelőfizetés.

Az alapszintű (a listán csillaggal megjelölt) 297 könyv és 58 folyóirat költsége 29.300+21.700\$.

A szerzők célja az volt, hogy tekintélyes angol nyelvű (főként, de nem kizárólag amerikai) klinikai irányultságú, tekintélyes könyvekből és folyóiratokból álló gyűjtemény kialakítását segítsék.

A listán szereplő könyvek 94,4%-a 1988-ban, vagy azóta jelent meg és a legrégebbiek között sincsen 1983 előtti.

A könyvek között szerepel néhány klinikailag is érdekes alaptudományi mű. Túl drágának és kevésbé kihasználnak tartották viszont a szerzők az ilyen irányú a folyóiratokat.

Minden anyagi nehézség és adottságbeli különbözőség ellenére is érdemes tanulmányozni ezt a listát tudatos állományalakításunk egyik támaszaként, vagy akár csak egy-egy folyóirat, könyv beszerzésekor.

(Koltay Tibor)

DORAN, B.M: New American medical libraries: report of a study tour.

Health Libraries Review, 1990,7,145-154.

Új orvosi könyvtárak az Egyesült Államokban*

Az Indiana University School Of Medicine

Ez az intézmény az Egyesült Államok második legnagyobb orvosi fakultása, mintegy 1100 hallgatóval. Az oktatás és kutatás mellett a könyvtár az Indiana University Medical Center kórházi orvosainak, a University Center for Medical Education és Indiana állam gyakorló orvosainak és egészségügyi szakembereinek információs ellátását biztosítja.

Állománya 150.000 kötet és 1.800 folyóírra fizetnek elő. Korábban az egyetem területén volt az állomány szétszórva; mintegy 20.000 kötet raktárban volt.

A könyvtár új elhelyezése eredményeként több, mint 4.800 négyzetméter területük van.

A szabadpolcos olvasói övezet mellett több kutatói fülke és tanterem áll az olvasók rendelkezésére. A raktári kapacitás 225.000 kötetnyi, ami további 10 évre elégséges. Az állomány éves növekedése körülbelül 2000 cím. A személyzet létszáma 33 fő (a részállásúakat főállásra átszámítva). Adatbázisok széles választéka érhető el on-line, a Medline pedig CD-ROM-on is kereshető.

A Washington University School of Medicine Library

Ez a könyvtár a St.Louis-ban működő egyetem területén található. Az új épületet 1989-ben adták át. Az előzőekhez hasonlóan a könyvtár az orvosi fakultás mellett az egyetem kórházi komplexumát és az egész régiót kiszolgálja.

Állománya 228.000 kötet és további 200.000 elhelyezésére van lehetőség. Körülbelül 3.300 folyóírra fizetnek elő. A kereshető on-line és

* A cikkben valójában nemcsak új orvosi könyvtárakról esik szó, de ezekről is beszámolunk. (A szerk.)

CD-ROM termékek száma nagy. A könyvtár dolgozói részt vesznek több tudományos kutatási programban. Közreműködnek egy, a számítógépes oktatást szolgáló patológiai vizuális adatbázis és egy hipertext alapú* útmutató kialakításában.

Vizsgálják a Current Contents on-line verzióját és a telefaxon történő dokumentum-továbbítás költségeinek alakulását. Aktívan részt vesznek a hallgatók könyvtárismereti oktatásában. Alapszintű és továbbképző tanfolyamokat tartanak az adatbázisokban történő keresésről és a számítógépek alkalmazásáról.

A John Crear Library

A John Crear Library eredetileg önálló tudományos könyvtár volt Chicagóban. Új épülete 1984-ben nyílt meg. Állománya, amely magába olvasztja az egyetem orvosi és természettudományos könyveit, 900.000 kötet és további 400.000 kötet elhelyezésére van lehetőség. 650 férőhelyes; alapterülete közel 15.000 négyzetméter.

Az információs szolgáltatások között itt is megtalálható az online irodalomkutatás és a CD-ROM.

A Welch Library

Baltimore-ban a Johns Hopkins School of Medicine Welch könyvtárának állománya 377.000 kötet, az előfizetett folyóiratok száma 3512.

Négy fiókkönyvtára is van, egy az orvostanhallgatók számára, a többiek az onkológia, neurológia-pszichiátria és az ápolástan szakterületi információs bázisai. A személyzet létszáma 76 fő.

A könyvtár információ-visszakereső rendszere a WELMED. Ennek része a Medline 500, amely az egyetemen leggyakrabban használt 500 folyóirat anyagát dolgozza fel. A WELCORC alkoholológiai adatbázis. A WELMED lehetővé teszi az online dokumentum-kérést. A rendszer mind a helyi hálózaton, mint távadateléréssel kérdezhető. A könyvtárban kipróbálás alatt van a Medline KNOWLEDGE FINDER elnevezésű CD-ROM változata.

* A hipertextről ld. Válas György cikkét (Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1989,36,10,419-427.)

A könyvtárhoz kapcsolódó információs kutató laboratórium szoftverek fejlesztésével, oktatással és tudás-reprezentációs kísérletekkel foglalkozik.

A könyvtári személyzet részt vesz az adatbázisok használatának oktatásában.

A John Vinton Memorial Library

A Georgetown University könyvtára mintegy 2.900 négyzetméter alapterületen helyezkedik el. Állománya 142.000 könyvtári egység és 1750 kurrens folyóirat. Több konferenciaterem, tanterem, kutatófülke kapcsolódik hozzá.

A könyvtár számítógépes hálózata lehetővé teszi az állományhoz való online hozzáférést és több adatbázis elérését.

(Koltay Tibor)

**HOLST, Ruth: Hospital libraries in perspicitve
Bulletin of the Medical Library Association, 1991,79,1,1-9.
Amerikai kórházi könyvtárak egykor és ma**

Az 1980-as években az Egyesült Államok egészségügyi rendszerét, és ezen belül a kórházi könyvtárak helyzetét is befolyásolták a gyorsan változó gazdasági körülmények. Amíg a hetvenes években az önálló kórházi könyvtárak számának növekedése és a könyvtárak hálózatokba kapcsolódása volt jellemző, a nyolcvanas évtized a kórházi könyvtárak számára a visszafejlődés elleni védekezést hozta magával. Nem lehet csodálkozni azon, hogy az elmúlt évtized, amely eleinte a könyvtári munkafolyamatok számítógépesítésének felgyorsulását és a kórházi könyvtárosoknak információs szakemberekként való elismerését ígerte, sokaknak csalódást okozott. Az egészségügy költségei a fogyasztói árindexnél nagyobb arányban növekedtek, ami az ágazat költségvetésének csökkenését és fokozott kormányzati szabályozást eredményezett.

Ebben a nehéz és nyugtalan időszakban a kórházi könyvtárosok közötti együttműködés is megváltozott. Egyre több kórházi könyvtár kér például térítést a könyvtárközi kölcsönzésekért. A kórházi rendszerek és a kórházak közötti kapcsolatok átalakulásával változnak a könyvtári forrásmegosztás formái és a kölcsönös egyezmények típusai is. A könyvtári szolgál-

tatások térítéséről hozott döntéseknek már nem az az alapja, hogy valamennyi egészségügyben dolgozó szakember könnyebben juthasson információhoz, hanem az, hogy azoknak biztosítsanak jobb hozzáférést, akik az információkat a kórház számára hasznosítani tudják. Ahogy a kórház egyre inkább üzleti vállalkozás, úgy válik azzá a kórházi könyvtár is.

Az egész huszadik századot végigkísérte az amerikai kórházi könyvtárak szerepének meghatározására irányuló küzdelem. A nyolcvanas években a könyvtárosoknak saját magukat a tekintélyüket csökkentő intézkedésektől, a könyvtárakat pedig a pénzügyi megszorításoktól kellett védeniük. Az elődök azonban a semmiből próbáltak könyvtári szolgáltatásokat szervezni, és még azért is harcolniuk kellett, hogy a kórházi könyvtárakat az egészségügyben dolgozó nem orvosi végzettségű szakemberek és a hallgatók is használhassák. A ma alapvetőnek számító jogokért és privilégiumokért korábban évekig, évtizedekig kellett küzdeni.

Az Egyesült Államokban a kórházak története viszonylag rövid időre tekinthet vissza. 1800-ban csak két általános kórházban volt fekvőbeteg ellátás, és - egészen a 19. század végéig - a legtöbb amerikai otthonában részesült orvosi kezelésben. Az amerikai városokban a szegény betegek gyógyítása a közösség jótékonyágán alapult. A szegényeket betegségük alatt magánházakban ápolták, majd sorra alakultak a menhelyek. Mivel ezek az intézmények a legszegényebb és a legrosszabb társadalmi helyzetben levő emberek számára létesültek, a legtöbb amerikai méltóságán alulinak tartotta, hogy ilyen helyre kerüljön. Ezek ismeretében az sem meglepő, hogy 1800 előtt csak két amerikai kórházban működött könyvtár. 1898-ban, a Medical Library Association megalapításának évében, az Egyesült Államok kórházaiban 24 orvosi könyvtárat regisztráltak. Az akkor ismert 129 orvosi könyvtár jelentős részét a közművelődési könyvtárak orvosi részlegei alkották (45 könyvtár).

1870 és 1930 között a kórházak működésében és szervezetében jelentős változások következtek be. A legfontosabb eredményt a szakszerű ápolás és az antiszeptikus sebészet jelentette. A sebészet biztonságosabbá vált, és ezáltal megnőtt a kórházak tekintélye. A kórházak száma 1872 és 1910 között megsokszorozódott: 178-ről több mint 4000-re nőtt. (Nagyon érdekes, hogy napjainkban ez a tendencia visszafordul, és az egészségügyi ellátás a kórházakból az otthonokba tevődik át.)

A kórházi könyvtárak fejlődésében fontos szerepe volt annak, hogy a kórház, és benne a kórházi könyvtár az orvosképzés egyik színterévé

vált. Ezt a tényt a különböző orvosi társaságok - így például az American Medical Association és az American College of Surgeons - már a 20. század elején alapszabályzataikban rögzítették.

A beteg adatait rendszerezni kellett, ezért a kórházakban kialakultak az önálló betegnyilvántartó részlegek. A betegnyilvántartót gyakran szoros kapcsolatba hozták a kórházi könyvtárral. Gyakran még a neve is utalt erre, sokszor ugyanis a betegnyilvántartót adatkönyvtárnak hívták. A kórházi könyvtárak szoros kapcsolata a betegnyilvántartással és később az orvosi személyzeti irodával tovább élt még a 20. század második felében is, és a közös személyzet még mindig létező gyakorlat kisebb kórházakban, ahol a könyvtári feladatok ellátására nem tudnak főállású könyvtárost alkalmazni. Erről a gyakorlatról a szakemberek véleménye mindig is megoszlott: sokan helyeselték, mások pedig ellenezték.

Az ápolóképzés Amerikában a 19. század végén kezdődött. 1900-ban még csak két folyóirat és kis számú tankönyv állt az ápolók rendelkezésére. Ahogy gyarapodott a számukra írt szakirodalom, úgy erősödött az a felismerés, hogy a könyvtár a képző intézmény szükséges része. A legtöbb ápolóképző iskola kórházban, vagy kórház közelében működött.

1904-ben a vizsgált ápolóképző iskolák 40%-ában volt külön könyvtári helyiség. 1936-ra az iskolák 75%-ában regisztráltak kinevezett, könyvtárért felelős személyt, 1942-ben pedig elkészült az ápolóképző iskolák könyvtárára vonatkozó szabályzat.

Sok amerikai kórházban előbb alapítottak könyvtárat az ápolók, mint az orvosok számára. Ezeknek a kórházaknak nagy részében ma is kétféle szakkönyvtár működik, a legtöbb kórházban azonban integrált könyvtár található, melyet valamennyi egészségügyi szakember használhat.

A betegkönyvtárak iránt ma megújult érdeklődés mutatkozik - első sorban annak köszönhetően, hogy a betegek elismert joga a vizsgálatok és a kezelések előtti informálódás. Mindez nem csupán mai gyakorlat, mert már a 19. század végén is léteztek könyvtári szolgáltatások a betegek számára. Sőt, a 20. század első évtizedeiben a "kórházi könyvtár" gyakran magát a betegkönyvtárat jelentette, és "orvosi könyvtár"-nak az egészségügyi szakmákat ellátó könyvtárat hívták.

Az első világháborúban a katonai kórházakban felismerték, hogy a betegkönyvtár jól szolgálja a kikapcsolódást, az oktatást és a gyógyítást. A háború kitörésekor az American Library Association azonnal könyvtári szolgáltatásokat kezdett el szervezni. 1919-re több mint 150 könyvtáros dolgozott ezen a területen. A betegkönyvtárak a legnagyobb támogatást ma is a katonai kórházakban kapják.

A korai betegkönyvtárak a könyvet terápiás eszközként használták. A mai kórházakban azonban a betegkönyvtárak legfontosabb feladata a laikus olvasók információellátása, és kevésbé hangsúlyos a könyv szerepe a pihenésben és a terápiában.

A 20. század első felében még sok amerikai kórházban nem működött könyvtár, vagy a kórházi könyvtárban nem volt szakképzett könyvtáros. A kórházi dolgozók ezért számos esetben külső szolgáltatásokat vettek igénybe. Sok településen a közművelődési könyvtárak nyújtottak szolgáltatásokat a betegek, orvosok és az ápolószemélyzet számára is.

A század első felében általánosan elterjedt az egyesületi könyvtárak csomagküldő szolgálata is. Az egyesületi tagok az általuk megadott témákban rendszeresen lapkivágatokból, különlenyomatokból, referátumokból és brosúrákból álló csomagokban kapták a kurrens szakirodalmat. Az orvosok gyakran vették igénybe ezt a fajta szolgáltatást, hogy kiegészítsék saját kórházi könyvtáruk lehetőségeit, vagy hogy így pótolják a hiányzó kórházi könyvtárat.

A II. világháború után ugrásszerűen kezdtek fejlődni az amerikai kórházak és a kórházi könyvtárak. Ehhez nagy mértékben hozzájárult a technológiai fejlődés és a gazdasági növekedés. A kórházi könyvtárak fejlődésében ezen kívül nagy szerepet játszottak a könyvtárügyben bekövetkezett változások is (a könyvtárosképzés kiterjesztése, a forrásmegosztás, az online adatbázisok, a számítógépes hálózatok stb.).

A cikk szerzője a közelmúltban közvéleménykutatást végzett az amerikai kórházakban dolgozó orvosi könyvtárosok körében. Ennek célja annak kiderítése volt, hogy a könyvtárosok miért szeretnek kórházban dolgozni. A legtöbben a következő négy tényezőt tartották munkájuk legvonzóbb ré-

szének: a könyvtári szolgáltatások orientációját, a környezetet, magát a munkát, és végül, de nem utolsósorban a könyvtár használóit.

A könyvtárosok érzik, hogy munkájuk társadalmilag hasznos, -mert közvetve és közvetlenül is a betegellátást szolgálják. Ehhez hozzájárul még az a tudat, hogy munkájukat a "frontvonalban", az események helyszínén végzik. A legtöbb kórházi könyvtáros számára fontos a mai kórházakat jellemző dinamizmus, a változó körülmények okozta állandó kihívás és megméréstés. A kórházi könyvtárosok azért is szeretik munkahelyüket, mert a kórházi könyvtár nem túl nagy szervezet, ahol ezért sokféle változatos munkát lehet végezni. Az orvostudományi és határterületi szakirodalom érdekes háttere a napi munkának, és vonzónak tartják azt is, hogy az idő legnagyobb részét a referenz szolgáltatás teszi ki. A könyvtár használói általában nagy műveltségű emberek, akik, miután megismerték a könyvtárost, barátot vagy kollégát tisztelnek benne, és ez további fontos összetevője és vonzereje a kórházi könyvtári munkának.

(Kovács Katalin)

McCANN, Jett C.[et al.]: Restructuring support staff classification levels for academic health sciences library positions. Bulletin of the Medical Library Association, 1990. 78, 3, p. 293-301.

Új besorolási rendszer az amerikai felsőoktatási intézmények orvostudományi könyvtáraiban.

Elismert tény, hogy a felsőoktatási intézmények orvostudományi könyvtárainak folyamatos és stabil működésében jelentős szerepet játszanak a nem könyvtáros munkatársak. Ezekben a könyvtárakban az elmúlt tizenöt évben olyan változások következtek be, amelyek összhangban állnak az Amerikai Könyvtárosegyesületnek (ALA = American Library Association) a 70-es években hozott állásfoglalásával. Az ALA ebben az irányelvben leszögezte, hogy a könyvtárosoknak a könyvtári adminisztrációs tevékenység helyett könyvtári programok és szolgáltatások tervezésével, szervezésével és közvetítésével, valamint az igények megállapításával, célok kitűzésével, probléma-elemzéssel és megoldások kidolgozásával kellene foglalkozniuk. Ennek következményeként számos

korábban könyvtárosok által végzett munkát nem könyvtáros dolgozóknak kell ellátni.

A 80-as évek közepén a gyors könyvtári számítógépesítés is hatással volt a nem szakirányú végzettségű könyvtári munkaerő feladatainak megváltozására, mert számos egyszerűbb feladatot már számítógépekkel végeztetnek.

Az ALA filozófiája és a könyvtárak számítógépesítése együttesen azt eredményezte, hogy a magasabb pozíciókat betöltő, nem szakirányú végzettségű könyvtári dolgozók munkája összetettebb és színvonalasabb lett.

Ma az orvostudományi könyvtárakra jellemző, hogy sok alkalmazottal dolgoznak. A könyvtárosok a szolgáltatásra orientált könyvtárakban sikeresen töltik be az oktató és az információközvetítő új szerepkörét, miközben a nem szakirányú végzettségű munkatársak végzik a feladatra orientált, mindennapi munkát. A könyvtár működéséhez szükséges fontos feladatok átruházása a nem könyvtáros munkatársakra, megköveteli tőlük a magasabb szintű könyvtári ismereteket, a biztos ítélőképességet és a kreativitást. Az anyaintézmények besorolási rendszere azonban nemigen teszi lehetővé, hogy munkájukat elismerjék, vagy jutalmazzák. Ezért nehéz új munkerőt szerezni, illetve a meglévőket megtartani.

A Greenblatt Könyvtárban 11 szakképzett könyvtáros és 37 további munkatárs dolgozik. A besorolási rendszer átdolgozása előtt a könyvtár nem tudta biztosítani az alkalmazottak rendszeres előrelépését. A munkatársak gyakran a könyvtár hét osztálya között "vándoroltak". Az új besorolási rendszer elkészítése előtti években a nem könyvtáros munkatársak 30%-a ment át másik osztályra, mert ez volt számukra az előrelépés egyetlen útja. Emiatt néhány osztály rendszeresen elvesztette kiváló munkatársait. Ráadásul, valahányszor új állást hoztak létre, a munkafeladatok meghatározása, az állás elnevezése és a fizetés megállapítása meg lehetően önkényesen történt.

Sokan az egyetem más részlegeibe mentek dolgozni, vagy elhagyták az intézményt, mert több fizetést, kedvezőbb munkaidőt és jobb előrelépési lehetőségeket kínáltak nekik.

Az átsorolásra tett korábbi lépések kevésbé tudták megtartani a munkerőt. Nem a munkatársakat, hanem az állásokat sorolták át, és így az emberek még akkor is alacsonyabb besorolásban maradtak, ha új jártasságokat szereztek és a korábbinál sokkal magasabb színvonalú munkát végeztek. Csak a pozíció átsorolásával lehetett előrelépni. Az állások átsorolásánál azonban gyakran az éppen ott dolgozó teljesítményét vették figyelembe, aki néha magasan kvalifikált munkaerő volt. Ezek a teljesítményre vonatkozó előírások a következő alkalmazott munkaköri leírásába is belekerültek - függetlenül attól, hogy az adott munkához szükségesek voltak-e vagy nem, és bár az egyetem személyzeti osztálya sok átsorolási kérelmet jóváhagyott, több pénzt nem adtak, így a fizetésemeléseket a könyvtár költségvetéséből kellett fedezni. A könyvtár nehéz helyzetbe került, mert magasan kvalifikált munkaerőt keresett, miközben ajánlani csak nem megfelelő fizetést és rugalmatlan besorolási rendszert tudott.

Az 1985-86-os tanévben a könyvtári számítógépesítés következtében számos alacsony színvonalú munkát már számítógépek végeztek. A nem könyvtáros végzettségű munkatársak száma gyorsan nőtt, és olyan munkákat kezdtek el végezni, amelyek korábban a könyvtárosok feladatai közé tartoztak (például a folyóiratosztályon asszisztáló egyik munkatárs megkezdte az előfizetési problémákkal kapcsolatos levelezés intézését, amit korábban könyvtáros végzett).

1987 elején létrehozták a könyvtári besorolásokkal foglalkozó bizottságot. Jelentésük elkészítésének határidejét év végére tűzték ki, és ez egybeesett az intézményi költségvetés és átsorolás időszakával. Az ad hoc bizottság tagjai a könyvtár valamennyi munkaterületét képviselték, és köztük nem könyvtáros végzettségű munkatársak is voltak. Feladatuk az volt, hogy vizsgálják meg a nem könyvtári állások átsorolásának kérdését, és készítsenek egy olyan besorolási rendszert, amely tükrözni tudja a növekvő felelősséget és teljesítményt.

A bizottság számos előkészület és előtanulmány után a könyvtári munkafeladatok Ricking és Booth-féle leírását vette alapul, amely rendszerszemléletű megközelítésben, a teljesítmények szintje alapján csoportosította a feladatokat. A bizottság ebből a tervezetből kb. 270 feladatot választott ki, mintegy felét a Ricking által felsoroltaknak. Néhány Ric-

king-féle munkaleírást összevonva kezeltek, másokat a helyi igényekhez igazítottak. A Greenblatt Könyvtár által elkészített végső lista mintegy 300 feladatot tartalmazott.

Létrehoztak egy adatbázist. Az adatbázisban a feladatokat nehézségük és az elvégzésükhöz szükséges jártasság, ismeret vagy iskolai végzettség alapján 1-től ("egyszerű feladat") 100-ig ("komplex feladat") osztályozták. A hasonló nehézségű és hasonló jártasságot igénylő feladatok egy szintre kerültek. A következő három feladatot például, amelyek a tájékoztatás, a feldolgozás és a kölcsönzés/könyvtárközi kölcsönzés területéről valók, összehasonlíthatónak ítélik, és mindhárom 96 pontot kapott:

- 127. feladat: "Útmutatást nyújt az állomány használatához egyéneknek és csoportoknak",
- 85. feladat: "Elbírálja a könyvtárközi kölcsönzéseket",
- 33. feladat: "Tárgyszavazást végez a megfelelő segédeszközök alapján".

A legnehezebb és legidőigényesebb munkának a feladatok besorolása bizonyult. Az ismétlődő feladatokat beazonosították és az ismétlődéseket megszüntették. A besorolások egy harmadát meg kellett változtatni.

Az adatbázisban levő információk alapján matematikai modelleket és gráfokat készítettek. Ezután a bizottság arra összpontosított, hogy a különböző szinten levő feladatokat csoportosítsa, és hogy azonos szintre összehasonlítható feladatok kerüljenek.

A számítógépes feldolgozással 9 átfogó csoport jött létre. A 9 besorolási szintet három szempontból vizsgálták:

- a felelősség nagysága szerint (például: nagyon komplex munka, magas szintű, önálló döntéshozás)

- a feladat elvégzéséhez szükséges iskolai végzettség és gyakorlat szerint (pl. felsőfokú végzettség, három év megfelelő gyakorlat)
- a konkrét feladatok alapján - a 300 feladatot tartalmazó listából (pl. OCLC rekordok szerkesztése és betöltése a helyi adatbázisba, segítségnyújtás a felhasználóknak az audiovizuális berendezések

használatához, a kötészet irányítása, komplex bibliográfiai adatbázisokban való egyszerű keresések).

A besorolási szintek alapján a könyvtár osztályvezetői átvizsgálták a beosztottak munkaköri leírását. Az egyes munkákat annak megfelelően súlyozták, hogy azok a munkatársak elsődleges, másodlagos, vagy harmadlagos feladatai voltak-e. Ezek a mutatók az adott feladatra fordított időt, energiát és a felelősség nagyságát fejezték ki. Ezzel az eljárással az egyes feladatoknál különbséget tettek azok között, akik ugyanazt a munkát napi több órában végezték, és azok között, akik csak alkalmanként segítettek benne.

Az elkészült besorolási útmutató meghatározta az elsődleges, másodlagos és harmadlagos feladatokat:

- elsődleges feladat: a munka nagyobb részét jelentő tevékenység (felelősségben, ráfordított energiában vagy időben kifejezve),
- másodlagos feladat: olyan rendszeresen végzett munka, amely nem a tevékenység nagyobb része, vagy pedig helyettesítésként végzik,
- harmadlagos feladat: alkalmanként, vagy alkalmankénti helyettesítésként végzett, vagy a munkakörnek csak kis részét kitevő feladat.

A bizottság a kilenc szint mindegyikéhez általános leírást készített, amely feltünteti a kötelezettségeket, a szükséges képzettséget és a konkrét feladatokat. Az egyedi munkaköri leírásokat összevetették a besorolási szintekhez tartozó leírásokkal, majd annak megfelelően mérlegelték őket, hogy elsődleges, másodlagos vagy harmadlagos feladatok voltak-e.

A számítógépes feldolgozás lehetővé tette, hogy az egyes munkakörök grafikon formájában is megjeleníthetők legyenek. A grafikonokon látható az egyes munkakörökhöz tartozó feladatok száma, a feladatok szintje (1-től 9-ig), és az egyes feladatok elsődleges, másodlagos vagy harmadlagos jellege.

A bizottság és a személyzeti vezető egyetértett abban, hogy a nem könyvtáros munkatársakat jutalmazni kell a magasabb szintű feladatok elvégzéséért. Véleményük abban is megegyezett, hogy a vezetők besoro-

lását viszont ne befolyásolja az alkalmanként végzett másodlagos vagy harmadlagos, alacsonyabb kategóriába tartozó munka elvégzése.

A bizottság tanulmányozta az egyetem dolgozóinak bérszintjét, majd a könyvtár dolgozói számára alap-bérszinteket javasolt.

Következő lépésként a személyzeti és munkaügyi vezetők, és az egyetem vezetőségének jóváhagyását kellett megszerezni. A besorolási és fizetési tervezetet az egyetem vezetése jóváhagyta, és 1988-tól vállalta az új fizetési kategóriák alapján létrejövő bérköltségek finanszírozását.

A könyvtár osztályvezetői a változásokat megbeszélték a beosztottakkal. A nem könyvtáros munkatársak többsége jónak találta és elfogadta az új besorolási rendszert.

A teljes átsorolás kb. 6 hónapig tartott. A könyvtári besorolási tervezet a dolgozók 75%-át érintette. A tervezet nem tartalmazta a nem könyvtár-specifikus munkaköröket (titkárnő, könyvelő, programozó stb.) Valamennyi érintettnek magasabb lett az alapfizetése, és 60 százalékuknak magasabb lett az éves fizetése az akkori egyetemi átlagnál. Ez a kedvező változás lehetővé tette, hogy a könyvtár képzetesebb, tapasztaltabb munkaerőt tudjon foglalkoztatni. A bizottság arra számított, hogy a nem könyvtáros munkatársak továbbra is olyan munkát végezhetnek, amely érdekli őket, és ezért a munkáért elismerésben és jutalomban részesülnek. Minderre pedig úgy lesz lehetőség, hogy nem kell átmenniük a könyvtár más osztályaira, vagy más munkahelyet keresniük.

Bár az új rendszert addig nem lehet sikeresnek mondani, ameddig több költségvetési időszak el nem telik, néhány pozitív jelenség már az első évben megfigyelhető volt. Csökkent a nem könyvtáros végzettségű dolgozók elvándorlása és az osztályok közötti munkaerőmozgás is. További kedvező jelenség, hogy nőtt a konferenciákra és a szemináriumokra való jelentkezések száma, és ez azt mutatja, hogy a munkatársak a jobb munkavégzés érdekében fejleszteni akarják képességeiket.

(Kovács Katalin)

Az OIK és a Fővárosi István Kórház orvosi könyvtára folyó év április 10-én a főváros és Pest megye egészségügyi intézményeinek könyvtárosai és orvostanácsadói részére területi értekezletet tartott. Az összejövetel célja a következő aktuális kérdések megvitatása volt: új szolgáltatások, a Soros és a Sabre ajándékkönyvakciók, a könyv- és a folyóiratmegrendelések, a könyvtárosképzés és a MOB.

Az István kórház orvosi könyvtára részéről ezeken kívül az önkormányzati hálózatra vonatkozó kérdésekről, a könyvrendeléssel és vásárlással összefüggő problémákról, a SOTE Központi Könyvtárral kötött együttműködésről, a könyvtárközi kölcsönzés és körözés problémáiról, a külföldi könyvek bejelentésével kapcsolatos kérdésekről terveztek beszámolót és vitát. Az értekezleten mutatkozott be Szentpáli Éva, az OIK Hálózati és oktatási osztályának új vezetője.

Dr. Fedinecz Sándor, az OIK főigazgatója elmondta, hogy komoly erőfeszítést igényelt annak elérése, hogy az új egészségügyi törvényből ne maradjanak ki a könyvtárak. Új törvényre azért van szükség, mert az egészségügyet nem reformálni akarják, hanem teljesen új szervezetet akarnak létrehozni. Ezzel összefüggésben előfordulhat, hogy egyes egészségügyi intézmények és velük az orvosi könyvtárak is megszűnnek. Kérte, hogy a könyvtárosok jelezzék az OIK-nak, ha ilyen tervekről értesülést szereznek.

Az egészségügyi törvény második változatába ugyan bekerültek a könyvtárak, így a könyvtárak kötelező finanszírozása is része a törvénynek, a pénz azonban előreláthatóan nem lesz elég, ezért ma - jobban, mint valaha - előtérbe kerül az együttműködés nélkülözhetetlensége.

A folyóirat rendelésekkel kapcsolatban elmondta, hogy nem érdemes a Kulturát igénybe venni, mert vannak új lehetőségek, több cég szolgáltatásai is igénybe vehetők. A megrendelésekkel összefüggő kérdés az is, hogy mely folyóiratokat érdemes megrendelni. Ha az egész hálózat folyóirat összetételét vizsgáljuk, kiderül, hogy a hálózatba járó 3111 folyóiratnak

csak mintegy a felét dolgozza fel a Medline és az Excerpta Medica. Az OIK készül olyan ajánló lista összeállítására, amely a legnépszerűbb orvosi folyóiratok adatait tartalmazza.

Freisinger Jenő, az OIK főmunkatársa a MOB-bal kapcsolatban eddig tapasztalt nehézségeket és hibákat ismertette.

Kovács Zsoltné (Budai területi gyermekkórház) szeretné a jövőben a MOB anyagát floppyn megkapni.

Pásztor Imréné, az István Kórház orvosi könyvtárának vezetője elmondta, hogy az önkormányzat létrejötte a könyvtári hálózatban szervezeti változást nem okozott. Létezik a FESZTIK, az integráció. Változatlan szabályok érvényesek a folyóiratok megrendelésére. Érvényes a külföldi könyv- és folyóirat beszerzések bejelentésére vonatkozó kötelezettség. Szólt a 6. régió visszatérő problémáiról is, így arról, hogy a tagkönyvtárak nem veszik ki a részüket - állományuk és személyi ellátottságuk arányában - a könyvtárközi kölcsönzésből, a friss folyóiratszámok körözéséből. Egyes könyvtárosok formai követelményekkel nehezítik a munkát, pl. némelyik klinikai könyvtár nem fogadja el a központi könyvtár kérelmét. Az István kórház telefonon, telexen, cédulán is elfogad kérést, mert véleményük szerint a gyorsaság fontosabb a formai követelmények betartásánál.

A húsz könyvtár közül csak öt küldött éves jelentést. Külföldi könyvbeszerzést 8 könyvtár jelentett 140 féle könyvről, de szabványos címléírást csak a László kórház és a Heim Pál kórház könyvtárosa küldött. A kollégák gyakran nem közölnek terjedelmi adatokat, ISSN számot. A gyarapodási jegyzék adatai tehát hiányosak, mert az István Kórház könyvtára csak akkor tudja az adatokat kiegészíteni, ha a jelentett könyv a birtokában van.

Pásztor Imréné ezután ismertette a SOTE Központi Könyvtár és az István kórház között a múltban kötött együttműködési szerződés lényegét.

Balogh Katalin, a Bajcsy Zsilinszky Kórház könyvtárosa elmondta, hogy kapcsolata a SOTE Központi Könyvtárával jó, viszont, tekintettel a fővárosi hálózattal kötött 3 millió forintos szerződésre, méltányos volna, ha a SOTE a másolatokat a szerződött feleknek nem 8 forintos áron adná.

Pollner Károlyné (ORFI) szerint kapcsolatuk jó, sok másolatot kapnak, viszont a papírral lehetne úgy takarékoskodni, hogy 1 oldalra 4 folyóiratoldalt másolnának.

Többek szerint (László kórház, János kórház könyvtárosa) hiba, hogy a folyóiratok lelőhelyjegyzékében olyan folyóiratok is szerepelnek, amelyeket közben a könyvtárak lemondtak. Javasolják, hogy a kódok mellett legyen feltüntetve a jelentő intézmény telefonszáma is.

Könczöl Dániel (János Kórház) örül, ha a Kulturából "kivonulunk". Az idén nem érkezett folyóiratokat már reklamáta, mint ismeretes, hiába. Javasolja, hogy a hálózat reklámáljon együtt. A Szabadsághegyi Gyermekkórház a be nem érkezett folyóiratok árát nem fizeti ki. A SOTE Központi Könyvtárfolyóiratosztályának vezetője bejelentette, hogy perben állnak a Kulturával és véleménye szerint jó volna, ha ehhez mások is csatlakoznának.

*

A budapesti és Pest megyei régió által javasolt kollektív hálózati folyóiratreklamálásra 55 könyvtár tartott igényt. Ebből szállítási hiányosság összesen 751 megrendelt tételnél fordult elő, mintegy 15 milliós becsült összegben. A reklámált tételek egyenkénti kivizsgálását Madl Pál, a Libro-Trade Kereskedelmi Kft. ügyvezető igazgatója vállalta el.

*

Az Orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 18.tájértékeztetere 1991.június 5-6-án került sor Szarvason, a DATE Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Karán. A rendezvény közös volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Műszaki Szekciójával, Mezőgazdasági Szekciójával és az Orvosi csoporttal.

Központi témája a szakirodalom tartalmi feltárásán alapuló szolgáltatások jövője volt.

A plenáris ülésen két előadásra került sor a következő címmel:

Szabó Sándor könyvtárigazgató (AGROINFORM):

A szekunder szakirodalmi információ szolgáltató kiadványok jelene és jövője.

dr. Koltay Tibor főmunkatárs (OIK): Van-e jövője a referálásnak?

A szünet után a műszaki, a mezőgazdasági és az orvosi könyvtárosok külön-külön, szekcióüléseken folytatták a munkát.

A tájértkező előadója *Beniczky Gáborné*, az OIK főosztályvezetője volt. "A szakirodalom tartalmi feltárásán alapuló szolgáltatások jövője az orvosi szakterületen" című előadásának szövegét később közöljük.

A résztvevők száma 120 volt (60 orvosi, 30 műszaki, 30 mezőgazdasági könyvtáros). Regionális ülésekre Debrecenben, Miskolcon, Szombathelyen és Pécsen került sor.

*

A debreceni regionális ülésen felmerült az az igény, hogy az OIK mérje fel a hálózatban, melyik könyvtár milyen szoftverrel és adatbázissal rendelkezik, és az összegyűjtött adatokat rendszerezve bocsássa valamennyi könyvtár rendelkezésére. Ezért a Könyvtárhálózati és módszertani osztály a hálózat könyvtáraitól a következő adatok gyűjtését kezdte meg:

- Van-e a könyvtárban szoftver, ha igen mi a neve, mire szolgál; a könyvtár csináltatta, kapta, maga készítette, vagy készen vásárolta?
- Van-e a könyvtárban adatbázis: ha igen, mi a neve, mit tár fel, a könyvtár csináltatta, kapta-e és kitől, maga készítette, vagy készen vette?
- Van-e CD ROM, ha igen, melyik adatbázis, melyik forgalmazótól (Compact Cambridge, Silver Platter stb.), milyen időtartamot fog át, milyen az aktualizálás gyakorisága?
- Csatlakozik-e a könyvtár számítógépe intézményhez, információs hálózathoz, és ha igen hova: helyi, belföldi hálózat, külföldi táv-adathálózat (adatbázisközpont)?
- Milyen számítógépes szolgáltatást vállalnak, mióta, milyen felhasználói kör részére, ingyenesen vagy fizetett szolgáltatásként?

*

A miskolci regionális ülésen elhangzott az a kérés, hogy az OIK az 1992. évi szerzeményezési költségkeretigény őszi leadási határidejére szolgáltatson arányszámokat arról, hogy mekkora keretösszegekből gazdálkodnak a többiek. Ennek felmérése is megkezdődött.

Ugyancsak aktualizálás alatt áll a hálózat könyvtárainak cím- és telefonjegyzéke.

*

Az MKE Orvosi csoportjának tagsága júniussal újraszerveződött. Akik szintén tagok szeretnének lenni, írják meg nevüket és postacímüket.

*

Előző számunkban jeleztük, hogy Budapesten kerül sor a New Information Technologies 1991 elnevezésű konferenciára. Értesüléseink szerint a konferencia egy későbbi időpontban kerül megrendezésre.

*

Hamarosan megjelenik a mintegy 90 000 címszavas, magyar és idegen anyagot egyaránt tartalmazó MAGYAR ORVOSI HELYESÍRÁSI SZÓTÁR, amelyet az MTA Orvosi Tudományok Osztálya az MTA Anyanyelvi Bizottságával és Helyesírási Bizottságával közösen dolgozott ki.

Ára: 60 Ft